

URTX

E L TRESOR DE L'ESGLÉSIA **PARROQUIAL DE VERDÚ**

Isidre Puig i Sanchis

EL TRESOR DE L'ESGLÉSIA PARROQUIAL DE VERDÚ

Isidre Puig i Sanchis

Museu de
Lleida, Diòcesi
i Comarcal

El dia 15 de setembre de 1889, mossèn Ramon Berenguer i Cintillas va prendre possessió de la vicaria de Santa Maria de Verdú. Una de les seues primeres actuacions va ser inventariar els objectes litúrgics de l'església². Va enumerar els deu retaules que presidien els altars de l'església, el mobiliari de la sagristia on hi havia set quadres i el retrat de l'arquebisbe Joan Terés, a més d'altres quatre quadres que ornaven la nau central del temple. La parròquia també tenia tres missals bons i tres vells, una gran quantitat d'ornaments i relíquies, un arxiu i una casa rectoral que igualment ens descriu mossèn Ramon.

Quan el bisbe de Vic, Dr. Josep Morgades i Gili, es va fer càrrec de l'Administració Apostòlica de la Diòcesi de Solsona el 1891, va demanar a tots els rectors, regents i ecònoms una relació detallada de la situació espiritual del poble i de l'estat de la mateixa parròquia. Amb data del 20 de juliol del mateix any Mn. Ramon va escriure una carta al sr. bisbe contestant a la demanda episcopal, en la qual remarca que *"la iglesia parroquial es de sólida construcción, mas los retablos no inspiran devoción, porque son viejos y estan cubiertos de polvo y humo"*. Poc temps després el sr. bisbe realitzà una visita pastoral, concretament el 15 d'octubre de 1891. L'església fou revisada, *"admirando sus antigüedades y doliéndose de sus miserias"*, i a les set de la tarda anaren a la rectoria. El bisbe va trobar ordenats tots els objectes litúrgics que fins al moment s'havien conservat, dels molts que n'hi havia, i va dir: *"eso parece una catedral"*³.

Objectes que amb el seu testimoni revelen l'esplendor que la vila i l'església de Verdú varen fruir en un temps pretèrit de la seua història. Així com l'actual edifici parroquial és producte del temps, amb una primigènia construcció romànica (c. segle XII), unes ampliacions successives entre els segles XV i XVII i la desafortunada remodelació de la capçalera a finals

del segle XIX que va suposar la lamentable desaparició de l'absis romànic; el tresor parroquial del qual actualment podem gaudir a l'església de Verdú és, per si mateix, el document viu de la història de Verdú. És l'herència de l'activitat i devoció d'una comunitat de fidels i preveres que encarregaren creus processionals, calzes, copons, ostensoris, encensers, canelobres, bordons, etc..., elements que envolten les diferents celebracions de l'església i manifesten amb la seua bellesa material la dignitat de Déu. Una comunitat que volia créixer espiritualment amb la veneració als sants, mitjançant el culte a les seues relíquies, ostentades pels reliquiariis ornats decorosament: Així recordem les relíquies de sant Flavià màrtir, sant Ignasi màrtir, sant Hipòlit, sant Pere Claver, sant Sebastià i sant Ramon de Penyafort, entre altres.

Actualment la major part d'aquestes peces no s'utilitzen per al culte, i algunes fins i tot han perdut el seu lloc a la litúrgia (com portapaus, palmatòries i sacres), convertint-se en objectes curiosos i documents històrics que ens fan reviure un dels moments, dins de la Història de l'Església, de més fastuositat que envolten les celebracions eucarístiques i processons populars, i en aquesta ocasió en particular de la parròquia de Verdú.

L'evolució i renovació de la litúrgia al llarg del temps dificulta, en ocasions, entendre la finalitat dels objectes que guarda l'església de Verdú. Afortunadament del seu arxiu procedeix una *Consueta*, que conté els costums i les pràctiques de la parròquia, redactada pel vicari Mn. Josep Antic (c.1866), natural de Sant Llorenç de Morunys⁴, on va relatar concretament totes les funcions, festivitats i actes que se celebraven a la parròquia de Santa Maria en la seua època⁵. Evidentment costums o actes que s'han modificat al llarg del temps o, fins i tot, desaparegut de les actuals celebracions, però que són un bon exemple per com-

prendre quan s'utilitzaven aquests objectes litúrgics, qui ho feia i el seu lloc específic en les celebracions religioses.

A l'església de Verdú es conserven dues creus processionals (cat. 2 i 6), que eren el guió parroquial d'una comunitat o confraria, ensenya que agrupava un conjunt d'homes i dones units per determinats vincles socials. Presidien totes les manifestacions del culte, les processons, enterraments, viàtics... A Verdú sabem, per Mn. Josep Antic, que sortia la creu gran en les processons de les festivitats de Sant Sebastià (20 de gener), de Sant Flavià màrtir (28 de gener), el tercer diumenge de febrer que se celebrava el Sant Sacrament, per la confraria de la Minerva, sortint la comitiva per les places de la vila, el Via Crucis del Diumenge de Rams, el dia de Sant Roc, del Roser d'octubre, etc... No es parla, en aquesta consuetud, de la processó del Corpus i de la Mare de Déu d'Agost, però en alguns comptes parroquials ens donen la notícia que, per exemple, en 1674 pagaren 19 sous "*per portar la creu grossa y tumol de nostra senyora a les professons del Corpus y Assumció*"⁶. En altres ocasions sortia davant els enterraments, com per exemple el de Mn. Jaume Ramon, vicari perpetu de la vila que va morir el 23 d'octubre de 1644. En el seu sepeli pagaren a qui portà la creu gran (dita també creu grossa) un sou⁷.

En aquestes grans manifestacions religioses hi havia una clara jerarquia eclesiàstica que ordenava la ubicació de cada membre, tant religiós com civil. El vicari era normalment qui presidia l'acte, amb la seua capa pluvial, morada el Diumenge de Rams i negra el Dijous Sant, flanquejat pels capers que portaven els bordons, objectes d'evident solemnitat que donen pas a l'autoritat religiosa en aquest cas (cat. 9). Escena que es tornava a repetir el dia de Sant Flavià màrtir, possiblement un dels dies més importants de la vila. A la vigília de Sant Flavià es cantaven "Completes", que no començaven fins que entraven els membres de l'Ajuntament a l'església, situant-se els celebrants i els capers amb els bordons davant de la barana de l'altar major, fins que començava el salm: *Cum invocarem*, i tornaven a sortir lo "Presta" i Capers en entonar el *Ecce nunc...* i el *Tu autem...* I es conclou l'acte dient lo "Presta" les oracions corresponents i els Capers els versicles, es canta la *Salve* i per últim es porta la relíquia del sant al seu altar. Al dia següent es cantava missa i es feia la processó per tota la vila, portant les relíquies quatre sacerdots, revestits amb sobrepellics, musseta i estola, seguits del tern, el predicador acostumava a portar la capa i feia de "Presta" custodiant la Veracreu, i els Capers amb els bordons. Si no hi havia més sacerdots lo "Presta" anava darrere les relíquies. Durant la

processó s'entonava l'himne dels màrtirs: *Deus tuorum militum...*, i de tornada el *Te Deum...* d'acció de gràcies a la plaça Major de Verdú.

Amb aquest exemple de la festivitat de Sant Flavià màrtir, creiem que es fan paleses la magnitud i solemnitat d'unes manifestacions que l'Església aprofitava per lluir els seus millors ornaments, amb la finalitat d'adorar i venerar el Santíssim i els seus sants i màrtirs devots. Els materials i els teixits emprats eren una mostra més de respecte i reverència, que donaven fe d'una espiritualitat superior.

Volem fer constar l'existència d'una altra celebració que creiem interessant per la seua escenografia, encara que no va perdurar en el temps. A mitjan segle XVIII el vicari perpetu de la vila, Mn. Ramon Cortadelles, va redactar una consuetud que comença amb la celebració de la Solemnitat de les quaranta hores, les que va estar Crist al sepulcre. Per aquest motiu es presenta durant aquest temps el Santíssim Sagrament. Se celebra durant els tres primers dies de l'any, i Mn. Ramon "*adverteix que en lo tercer die se fa la professó, se para una taula ab rich tapetà y tovalles, y se pose en ella las gradas doradas petitas ab corporals en lo cap de la dita plassa per deixar lo Presta la custodia, y allí parats canta la Capella un villansico, y est finit hix un minyonet instruit hermosament vestit de angel, y ab tramoya baixa ab una atxe encesa a la ma sobre altre taula hi ha previnguda davant del Ssm. Sagrament, y agenollat entona lo TE DEUM. Y loego lo prosegueix lo clero, alsant tolas las campanas, y tirant cuets boladors, y altre foch de diferents maneras per esta orasió previngut, y despres de aver incensat lo Presta sen torne la professó en la iglesia de la mateixa forme hisquè, entran per lo portal dit de las Donas, com de sobre està dit, avensen ja tornat lo angelet per la mateixa tramoya avie baixa*"⁸. No sabem exactament on s'ubicava aquest muntatge, ni en quina plaça, la del Castell o la Major, però sens dubte resulta curiós i possiblement fóra una adaptació i inspiració d'altres escenografies religioses, com per exemple la Colometa, que en algun temps es representà a la Seu Vella de Lleida⁹ o la mateixa representació de la Passió de Cervera. Encara que una escenografia semblant, però sense tramoia i minyó, es duia a terme més properament el dia de la festivitat del Corpus, amb una taula o monument al centre de la plaça Major de Verdú.

Gairebé tots els objectes litúrgics valuosos de Verdú estaven guardats en armaris. Sobre això coneixem, segons un altre inventari de 1684, que al sagrari gran, ubicat darrere l'altar major, es trobava la custòdia amb el vericle d'argent sobredaurat, encarregats el mateix any

1684 (cat.14). Dintre d'aquest mateix sagrari, en una estança a part, tancada amb pany i clau, hi havia un vas d'argent per a la reserva eucarística. Un armari aquest on també es guardaven tres reliquiàries i el cofret de fusta amb els sants olis (cat.11). A la sagristia vella, com diu el citat inventari, hi havia un altre armari amb tres calzes, tres missals i dos quaderns de misses de rèquiem. A la sagristia nova¹⁰ un altre armari gran, dit "de la plata", tenia "unes bones portes, bon pany y bona clau", on es trobaven les cinc creus d'argent, uns encensers, una palmatòria, dos bacines, el calze de l'arquebisbe Joan Terés, quatre portapaus d'argent, quatre canadelles i un salpasser d'argent, entre moltes més peces.

Tot i l'interès a guardar amb pany i clau els objectes valuosos, l'església parroquial de Verdú no ha estat exempta de robatoris i pillatges. La primera notícia en aquest sentit és del 1609, quan el bisbe de Solsona D. Lluís Sans i de Còdol (1594-1613) va haver de demanar públicament la devolució d'una creu d'argent i dos calzes robats de la sagristia de la parròquia de Verdú¹¹, objectes que finalment no sabem si varen retornar al temple, però creiem que no, en tenir constància de la compra que feren els sagristans de Verdú d'una creu d'argent al desembre de 1610, realitzada per Pere Caraltó o Queraltó, argenter de Barcelona (doc.11). Dos temptatives de robatori tenim ressenyades als anys 1893 i 1906, sembla que els lladres arribaren a entrar al temple, però en les dues ocasions l'actuació dels veïns els obligaren a fugir¹² sense dur a terme la seua acció delictiva.

Una de les fonts documentals més interessants que conserva l'arxiu parroquial de Verdú, pel que fa als objectes litúrgics, ornaments i indumentària, són els inventaris dels anys 1633, 1677, 1684, 1694¹³, 1833¹⁴ i 1890. Per la importància de la informació que conté, hem de destacar el primer, el de 1633 (doc.12). Inventari redactat pel vicari perpetu Mn. Jaume Ramon, que curiosament consignà dades claus: datació de les peces, pes, llargària, preu del seu cost, donants, promotors, ubicació, descripcions, etc., que en ocasions hem pogut contrastar amb altres documents, contractes, èpoques, comptes, etc., però en altres no, convertint-se l'inventari esmentat de 1633 en un document valuósíssim, a més de donar fe de la riquesa i prosperitat de l'església parroquial. Un inventari que reiteradament a les visites pastorals de l'església s'ordena que es realitzí. El bisbe de Solsona, D. Miquel Santos de San Pedro (1624-1631), en la visita del 21 de febrer 1626 demanà per primera vegada a Mn. Jaume, "que haia un libro en que se asiente por inventario con buen orden todas las cosas que hay de la iglesia ansi de plata y ornamentos

y demas iocalias y que se entreguen por inventario cada año a los que hisieren officio de sacristan"¹⁵. Posteriorment, en la visita del 24 de maig de 1627, el mateix bisbe D. Miquel Santos, designà com a visitador general del bisbat el cabiscol de la Santa Església de Solsona, D. Miquel Argullol, que novament recordà i manà "als iurats de dita vila y sagristans de la iglesia que comprassen un llibre blanch molt bó y que en ell fessen asentar ab molt bon orde y a modo de muestrari totes les coses que tenen en dita iglesia que son molt bones y grandioses, açi iocalies de plata com hornaments, describint cada cosa de la manera que és y ab molta distinatío para que los presents y los esdevenidors sapien lo que tenen en sa iglesia y la obligatio gran que tenen de conservar dites coses y tenir cada cosa en son lloch y tot molt be conduhit y conservat"¹⁶. Finalment, el nou bisbe de Solsona, Fra Pere Puigmartí Funes (1631-1636), va tornar a incidir en l'execució d'un inventari en la visita de 1633¹⁷.

A més d'aquests valuosos documents que ens donen a conèixer la quantitat d'objectes litúrgics que hi havia a l'església en un moment determinat, es conserven a l'arxiu parroquial alguns llibres de comptes on es consignaven, entre altres assumptes, les compres i reparacions de les peces deteriorades. Per això sabem, per exemple, que al 1573 pagaren tres lliures a un argenter de Cervera per "adobar una creu que ere trencada per lo cevo y un calser". Entre 1678 i 1679 els sagristans de l'església compraren a un couer de Barcelona una llàntia "gran y nova y iuntament sis candelers de peu triangular" destinats a l'altar major pel preu d'una lliura, vuit sous i "li donaren dos llanties velles ya desconcertades", a més els ports des de Barcelona costaren 16 sous¹⁸. Una nova caixeta dels sants olis i un vas de l'extrema unció es compraren l'any 1709 per un total de 22 lliures, 19 sous i 4 diners. Només 6 sous pagaren el 1765 per "adobar el salpasser y llanterna". Unes sacres bones i noves ornaren l'altar major el 1767, que valgueren 21 lliures. L'any 1770 adquiriren una caldereta per a l'aigua beneïda que costà 1 lliura, 13 sous i 9 diners. Dos candelers s'adobaren el 1784 per 5 lliures i 5 sous. El fuster Francisco Pellicer, l'any 1785, realitzà el túmul dels morts i adobà el sagrari per 3 lliures i 10 sous, i el mateix any es compraren dos llànties noves. L'any següent abonaren una lliura i 10 sous per "adobar las chrismas de batejar". Quatre lliures i deu sous costà un vas de plata per tenir l'extrema unció al 1798. El 1806 repararen la creu del copó gran per una lliura, 17 sous i 6 diners. Un motlle de fer formes l'adquiriren el 1819 per 4 lliures i 10 sous. Per "compondrer la creu y los incensers" pagaren 2 lliures, 14 sous i 7 diners l'any 1830, no sa-

bem quina creu és i tal vegada els encensers són els realitzats a Barcelona el 1685. Un argenter de Tàrrega va ser l'encarregat de la "recomposició dels incensers y salpaser de plata", cobrant una lliura i 16 sous l'any 1842. Però uns anys abans, el 1839, gastaren 5 lliures, 2 sous i 4 diners per "compondre 41 candelers de la iglesia y tintarne alguns", i el mateix any, com a fet extraordinari, consignaren als comptes parroquials com per "ordre del Govern se tingué que portar a Lleyda la creu petita de plata de esta iglesia, junt ab un calis, y per rescatar la creu se tingue que donar vint duros, de los que lo Ayuntamiento ne paga quatre, y lo vicari ne donà setse per via de adelanto dels emoluments de la sacristia, sens quals quantitat no se hauria rescatat, son 30 lliures", quantitat avançada pel vicari que el 1840 va tornar a l'Ajuntament. Desconeixem el motiu d'aquesta retenció, però possiblement es degui a un deute que el consistori tenia amb el govern, però com hem dit no hi ha més informació sobre això¹⁹.

A continuació hem desenvolupat el catàleg de les peces d'orfebreria conservades a l'església parroquial de Verdú. Entre les quarantados peces catalogades, n'hi ha bona part realitzades a Barcelona, tres d'aquestes per argenters que coneixem: les creus processionals de Jaume Mediona i Pere Farell, i els canelobres de Jaume Garriga. Altres són de Cervera, com un portapau, uns canelobres de Hieronim Porta i els bordons de Josep Mensa. També hi ha un calze amb el punxó de Lleida i per algunes reparacions la comunitat de Verdú acudia a l'argenter de Tàrrega, Francesc Porta. Poques d'aquestes peces encara s'utilitzen a la celebració de la litúrgia; altres, la majoria, han estat retirades del culte, però totes formen part de la memòria històrica de la comunitat i totes enriqueixen el tresor de l'església que creiem interessant donar a conèixer.

Abans de presentar aquesta relació, voldria remarcar que ni molt menys sóc especialista en aquest tema d'orfebreria i que només he intentat donar més dades orientatives, segurament moltes discutibles pels especialistes, de cadascuna de les peces. Però per aquesta mateixa raó he volgut donar a conèixer les obres que ara presento, perquè adequadament siguin estudiades pels entesos en aquest camp de l'art*.

Abans de presentar aquesta relació, voldria remarcar que ni molt menys sóc especialista en aquest tema d'orfebreria i que només he intentat donar unes dades orientatives, segurament moltes discutibles per als especialistes, de cadascuna de les peces. Però per aquesta mateixa raó he volgut donar a conèixer les obres que ara presento, perquè ade-

1. Reliquiari.

quadament siguin estudiades pels entesos en aquest camp de l'art*.

Catàleg

1. Reliquiari

Argent sobredaurat, cisellat i repussat, amb aplicacions esmaltades i figures de fosa.

38 x 25'5 x 17 cm.

Barcelona (?), finals del s.XIV, c.1397.

Estem davant la peça d'orfebreria més antiga de l'església parroquial de Verdú. Un reliquiari pediculat en forma de temple arquitectònic, amb l'acabament de piràmide hexagonal que es projecta damunt dels finestrals i custodiada a cada costat per dos àngels que porten un llibre obert.

El peu, romboïdal, es configura amb sis lòbuls de perfils mixtilinis sobreposats damunt un fillet de motlures senzilles. En tres dels lòbuls delimitats per l'eix hexagonal hi ha representació figurativa cisellada sobre un fons arquitectònic típicament gòtic. Trobem la imatge de l'apòstol Sant Pere, amb una clau i els evangelis, als seus peus un blasó amb una campana. La segona imatge és la de Sant Pau, amb la seua espasa i a la part inferior l'escut de Verdú, amb una torre. Finalment al tercer lòbul hi ha un tercer apòstol que duu una bordó i un evangeli a les mans, i a sota una heràldica amb unes fulles que semblen d'oliver. La transició entre el peu i l'eix es realitza a través d'un cos arquitectònic hexagonal format per finestrals lobulades i separades per senzills contraforts. A la part central de l'eix hi ha un cos bulbós amb unes cavitats romboïdals pro-

minents, sobre aquest cos surten dos braços ondulats que subjecten les dues figures d'àngels. A l'extrem superior de l'eix hi ha la base del temple, articulada per sis finestres amb gables apuntats, separats per uns contraforts que acaben en uns pinacles de cinc pinyes. Dos d'ells mostren a través d'un vidre l'interior del reliquiari, i els altres quatre tenen la llum coberta d'esmalts figuratius amb el fons blau. En tres hi ha representades santes: santa Catalina d'Alexandria, santa Tecla i una tercera que per la palma del martiri i un llibre a les mans es podria tractar de santa Úrsula (amb els mateixos atributs la trobem també al retaule que dedicat a aquesta santa i les seues màrtirs verges s'exposa a l'església de Sant Llorenç de Lleida, obra relacionada amb l'escultor Jaume Cascalls). Ocasionalment aquesta santa es podria relacionar amb santa Eulàlia de Barcelona, encara que normalment porta una creu d'aspa al seu costat. En aquest cas el llibre no serien les escriptures o els evangelis (cas dels apòstols i els evangelistes) sinó les Actes de Sant Tirso. Per últim, al quart finestral trobem l'heràldica de l'abat de Poblet, Vicent Ferrer (1393-1409), amb el bàcul i la ferradura. Darrere d'aquests finestres es projecta la piràmide hexagonal que corona el reliquiari, amb una cresteria ornada per petits florons que divideix cadascuna de les sis cares. Al vèrtex superior hi ha un orifici on normalment es col·loca una petita creu extreïble²⁰.

No hem trobat en aquesta peça cap marca que ens indiqui el seu lloc de realització, encara que és molt possible que sigui Barcelona. Gràcies a l'heràldica esmaltada que posseeix, de l'abat de Poblet Vicent Ferrer, ens permet delimitar la seva cronologia entre finals del segle XIV i inicis del XV. Però un document del 8 d'octubre de 1561, ens facilita una segona data, la del 22 de novembre de 1397 com el moment de la donació d'aquestes relíquies i reliquiari del monestir de Poblet a la comunitat de preveres de Verdú (doc. 2A-2B).

Era el dijous 22 de novembre de 1397 quan el monjo i notari públic del monestir de Poblet, Domingo d'Alcolea, redactava una carta de donació d'unes relíquies. En presència de Bernard Soler, Juan Martínez Desperza i Perdro Martínez, l'abat del monestir Vicent Ferrer per pròpia voluntat i davant també de Berenguer d'Angularia, Ferran Mascaro, Bernard Vallmoll, Juan Arnaldo majoral de Verdú, Salvador Ribelles sagristà, Pedro Gallart, majoral de la granja de Riudabella, Pedro Margenet²¹, Raimundo Almenara, majoral sabater del monestir, Bernard Salat i Bernard Androner, monjos encarregats dels graners, va treure una caixa de plata guardada dins un tabernacle de l'altar major del monestir²². Les relíquies que es col·locaren en el

reliquiari que estudiem són veritablement sorprenents i, fins i tot, inversemblants. Són les següents: un fragment de la creu del Crist, un tros de la columna on Crist fou flagel·lat, un altre bocí del pessebre de Crist on va néixer a Betlem, un altre fragment de la cova on Jesús es va estar quan fugia d'Herodes cap a Egipte (al document diu que va estar en aquesta cova durant set anys, dada que no és certa). Continuem amb unes partícules dels sepulcres de Crist i de la Mare de Déu, una mostra dels cabells de la Verge, altre fragment del llió on la Mare de Déu va morir, un os de l'apòstol sant Bartolomé, un altre de Maria Magdalena i un fragment del lloc on era Maria Magdalena en el moment en què Crist se li va aparèixer després de la seua resurrecció, un altre os trobat en les relíquies del monestir de Claravall que és del braç de la beata Verena, que fou una verge de les onze mil que acompanyaren a Santa Úrsula, i que va revelar el seu nom a la beata Elisabet²³.

Totes aquestes relíquies -assegurava l'abat del monestir- són "autèntiques" i dignes de veneració. Va entregar-les a Antoni Arnau²⁴, Pedro de Vilanova, Pedro Barba, Berenguer Pereguim, Raimundo Lar, Antonio Las, Guillermo Francisco notari, Arnaldo Barba i Pere Amenos, perquè les depositaren i custodiaren a l'església parroquial de Verdú, amb la finalitat explícita d'atreure la devoció, la glòria, la reverència i l'honor a Jesucrist. A més d'aquest acte testimonial, els monjos del monestir de Poblet portaren aquestes santes relíquies a Verdú. Els va rebre el poble amb una solemne processó, encapçalada pel mateix Jaume Arnaldo, majoral de Verdú, i el vicari perpetu de Verdú, Bernard Bonfill.

Per tant hem de suposar que el reliquiari que estudiem fou encarregat expressament per l'abat de Poblet, Vicent Ferrer, per donar les relíquies del monestir citades a la comunitat de Verdú.

El document citat del 8 d'octubre de l'any 1561 és precisament l'acte d'autenticació d'aquestes relíquies, atorgat per l'abat de Poblet, Pere de Boqués (1546-1564), on va consignar tot el procés de la donació segons el document original de 1397.

Aquest reliquiari s'utilitzava en ocasions com a ostentori, ficant-li en la part superior un sol, que encara avui conserva i que és peça de començament del segle XVII. A l'inventari de l'església del sis de juliol de 1833, realitzat pel vicari perpetu Joan Miquel, ens diu que aquest reliquiari "*serveix de peu de la custòdia anomenada petita, y al mateix temps de Veracreu posan hi al cap demunt una creu de plata donat tot en la qual hi ha un lignum crucis*"²⁵. Una pràctica multifuncional que ja trobem documen-

tada en un altre inventari del 7 de novembre de 1677, que diu quan parla del reliquiari que al “*remato del qual si pose y lleva una creu petita de plata cuberta de or, en lo mig de la qual va engastat lo lignum crucis*” i a més se'ns diu que “*y si pose y lleve també que volen un vericle de plata cubert d'or en totes les ocasions que se a de treurer patent lo Santíssim Sacrament que sia alabat a sempre*”²⁶. En altres ocasions s'anomena custòdia-reliquiari que “*se porte en les professons ordinaries*” (inv.1633, doc.12).

Bibliografia: BOLEDA CASES, Ramon: “El tresor parroquial de Verdú: La Veracreu”, *Butlletí del Centro Comarcal Leridano*. Barcelona, 1966, any IX, núm.97, pp.28-29.

2. Creu Processional

Jaume Mediona.

Argent sobredaurat, cisellat i repussat, amb elements de fosa originàriament esmaltades. 92'5 x 41 x 13 cm.

Barcelona, 1402-1403. contrast: +BA/RCK

Aquesta creu processional s'ha relacionat, amb bon criteri, amb la creu de Santa Coloma de Queralt, una obra amb dues circumstàncies extraordinàries. Per una banda sabem l'autor, Francesc Costa, i per l'altra la data de realització, 1414. Circumstàncies que a partir d'ara també comparteix la creu de Verdú: el seu autor, Jaume Mediona, i la data, 1402-1403, per tant anterior a la de Santa Coloma.

El repertori iconogràfic està dedicat a la passió de Crist. A l'anvers, a la creuera el Sant Sopar i la figura de Crist crucificat, flanquejat per Sant Joan evangelista i la Dolorosa amb un fons murat, a la part superior el pelicà i a la part inferior Adam sortint del sepulcre. Al revers, on deuria ser la imatge de la Verge –avui desapareguda–, Déu Pare en actitud de beneir dins d'una ametlla mística sostinguda per àngels, i a cada extrem dels braços les plaques amb els símbols dels evangelistes.

La magolla és d'època posterior, sense que puguem precisar la seva cronologia²⁷.

La documentació trobada entorn aquesta creu és sens dubte d'un interès molt peculiar. Sembla que a l'agost de 1402 fou acordat pels confreres de la Confraria de l'Esperit Sant, que Pere de Vilanova i Guillem Francesc²⁸ anessin a Barcelona per encarregar una creu d'argent, un encenser també d'argent i comprar un drap d'or i un mantell per a la Mare de Déu. Tardaren nou dies entre anar i tornar. A Barcelona buscaren l'argenter Jaume Mediona, a qui donaren com a senyal per la creu 30 florins (uns 330 sous)²⁹. Novament els mateixos personatges, més Guillem Amenós, partiren el dia 19 (sembla que d'abril de 1403) per liquidar el tre-

2. Creu Processional.

ball de la creu, en aquesta ocasió tardaren sis dies. La creu pesà dotze marcs, 6 onzes i un quart, amb un cost total de 99 lliures, 2 sous i 8 diners. La confraria entregà a l'argenter una tassa d'argent, que pesà unes 4 onzes i mitja i una cullera, també d'argent.

Pagaren a Jaume Mediona altres 121 sous per una caixa de fusta per la creu, un peu daurat per exposar-la a l'altar major i un bordó. Per transportar la creu a Verdú compraren una estopa de lli per estibar la creu a la caixa i un fil de palomar per lligar el bordó. Mediona envià un macip que porta la creu a la posada on pernoctaven els verdunins a Barcelona. Igualment Pere de Vilanova i Guillem Francesc liquidaren amb Jaume Juste, notari de Barcelona, el contracte amb l'argenter³⁰.

El 5 de novembre de 1403, a l'església de Verdú, Pere de Vilanova liquidà els comptes de la creu amb els capitans de la confraria del Sant Esperit. Hi ha constància de l'aportació testamentària de 300 sous de Nicolau Amenós i altres 600 sous en renda d'Antoni Vinet.

Bibliografia: GUDIOL i CUNILL, Josep: “Les Creus d'argenteria a Catalunya”, *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*. VI. Barcelona, 1920, p.74; DALMASES, Núria de: *Orfebreria Catalana Medieval: Barcelona, 1300-1500 (aproximació a l'estudi)*. *Consideracions generals i catalogació d'obra*. vol.I. Barcelona, IEC, 1992, pp.222-223.

3. Calze

Argent sobredaurat, cisellat i repussat, amb elements de fosa.

3. Calze.

4. Corona de la Mare de Déu.

21 x 15'2 (diàmetre de la base) cm.
Lleida, s. XV-XVI. punxó : LER

Aquest calze està format estructuralment per un peu, la tija o eix, i la copa. El peu presenta sis cares lobulades i un perfil circular situat damunt d'un cos de motlures amb unes petites barres suaument calades. A la base trobem dos blasons, un amb una ferradura i un altre amb una "b" que a la part superior de la grafia vertical s'ha convertit en una "tau" grega, que podria relacionar-se amb el cognom Balle o Batlle, uns blasons cisellats possiblement siguin d'època posterior³¹. El tercer lòbul presenta incisa una creu amb els claus de la Passió damunt d'uns carreus. La tija està formada per un eix central hexagonal, separat del peu per mitjà d'un petit cos definit per unes motlures i que dintre de cada secció creixen unes lobulacions semicirculars amb marcades ratlles verticals. Aquest motiu ornamental es repeteix al nus central de l'eix, encara que amb unes dimensions superiors i molt més pronunciades. La copa és llisa, de forma cònica invertida, amb una boca bastant ampla i l'interior sobredaurat. Està dintre d'un receptacle més petit, o sotacopa, totalment ornamentat amb motius florals realitzats per mitjà de la fosa i retocats amb el cisell.

Pel que fa a la documentació, conservem els capítols de la institució d'un benefici fundat per Antoni Arnau i la seua esposa Caterina en la capella de la Concepció de la Verge, establerts l'any 1421, on expressament volen que "[...] si degunes coses falien al dit benefici ho capellania, ço ès areament de l'altar per nosaltres

assignat, axi com vestiments, ho calze, ho ara, ho misal, ho retaule, ho altres coses nesesaries que los preveres que ara son ho per temps seran que pusquen penre de la renda tota ho partida. [...]"³². Així com el retaule sí que es va realitzar (actualment al Museu Episcopal de Vic), possiblement el calze també i en aquest cas estariem davant d'ell. Creiem que hi ha una última referència que dona més llum a la nostra hipòtesi. A l'inventari de 1633, redactat pel vicari Jaume Ramon (doc.12), se'ns diu que hi havia un "altre calser de plata sens daurar feta la moderna, de bon pes, lo qual es de la marmessoria y capellania den Antoni Arnau y de sa muller". Sens dubte el calser que ara presentem és l'unic que es conserva que, podem relacionar amb la documentació esmentada. Els blasons de la base serien afegits en aquest cas, com ja hem suggerit, i la copa possiblement seria posterior, "feta la moderna" com diu el document.

4. Corona de la Mare de Déu

Argent blanc, cisellat i repussat, amb pedres aplicades.

29'30 x 38'5 x 15 cm.

Últim terç del segle XVI.

A l'inventari de 1633, el primer que conservem de l'església, surt consignada a la sagristia "una corona de plata de nostra señoira" (doc.12). La imatge de la Mare de Déu de l'altar major és de pedra i duu la corona incorporada, per tant hem de suposar que hi ha la possibilitat que aquesta corona pertanyi a la Verge del Roser, retaule i imatge realitzades a l'úl-

tim terç del segle XVI³³. Es conserven algunes fotografies d'abans de 1936 on apareix la Verge del Roser coronada, però no amb la corona que ens ocupa, que segurament va ser substituïda per una altra ja al segle XVII, incorporant-se l'original al tresor de l'església.

5. Portapau

Argent sobredaurat, cisellat i repussat, amb elements de fosa.

14 x 19 x 3'5 cm.

Cervera, segona meitat del segle XVI. punxó: CER.

Portapau que s'estructura com un compartiment de retaule. L'escena està emmarcada per una base reticulada, dues pilastres amb ornamentació vegetal i uns capitells que recorden els corintis, tot coronat per un arc conopial amb l'interior lobulat i l'exterior perfilat per una cresseria vegetal rematada per un floró central.

La iconografia representada correspon a l'escena del Calvari. Crist crucificat, al centre, clavats per tres claus. A l'extrem superior llegim l'anagrama "INRI" i als peus del crucificat trobem la calavera d'Adam, que segons la tradició estava enterrada en el Gòlgota (lloc de les calaveres)³⁴. La Verge i sant Joan evangelista resten dempeus a cada costat de la creu. Soldada al revers d'aquest portapau es troba una nansa amb els extrems caragolats. Aquest objecte combina elements estructurals gòtics, sobretot l'arc, i formes clàssiques amb les pilastres i la base. Tipologia emprada des de finals del segle XVI i que continua al segle XVII. Possiblement aquest portapau sigui un dels

5. Portapau.

6. Creu Processional.

quatre que hi havia d'argent sobredaurat a l'església de Verdú, quan Mn. Jaume Ramon va realitzar l'inventari de 1633 (doc.12)

6. Creu Processional

Pere Farell

Argent sobredaurat, cisellat i repussat, amb elements de fosa.

144 x 60'5 x 20'5 cm.

Barcelona, 1595.

Aquesta segona creu processional de Verdú és també, com la major part de les creus catalanes, de perfil flordelísat. La superfície dels braços mostra una interessant ornamentació de cartel·les i medallons que ocupen tota la planxa, així com l'interior de la flor de lis dels extrems. Sota aquesta flor encara es poden observar les expansions tetralobulades, aquesta vegada tapades per unes altres planxes amb representacions figurades que flanquegen la imatge de fosa de Crist Crucificat que hi ha al centre de la creuera. Crist clavats per tres claus i amb la corona d'espines i faldilla daurades. Als costats, la Verge i sant Joan, a la part superior el pelicà i a sota l'escena de l'Epifania. Al revers de la creu trobem la Verge amb el Nen al centre, figura de fosa situada damunt d'una peanya que porta un mantell daurat i està coronada majestàticament i duu nimbe circular. Flanquegen la Verge els quatre evangelistes, sant Marc i sant Lluç als costats, a dalt sant Joan i a sota sant Mateu.

El nus s'estructura seguint un esquema hexagonal, amb les cares separades per uns ele-

ments arquitectònics de fosa, com contraforts, pinacles, arcbotants i gàrgoles. Està dividit compositivament en dos cossos o nivells. El central és més gran, on s'allotgen en cadascuna de les sis cares una figura de fosa d'apòstols i evangelistes, col·locats davant de fornícules de mig punt amb una obertura al centre, com si fossin finestres, i a sota d'uns dosseters calats que fan al mateix temps de peanya de les altres sis figuretes que es localitzen a la part superior, que configuren el segon cos del nus de la creu. Aquestes imatges superiors són més petites i dalt tenen uns pinacles calats de base triangular. Per tant, hi havia un total de dotze figures al nus, de les quals només es conserven nou. Al cos central les sis de les que distingim a sant Pere, possiblement a sant Jaume amb el bordó, una altra figureta amb un bàcul que no hem identificat per ser un atribut comú a alguns apòstols, sant Pau, sant Simó apòstol amb la serra i sant Joan evangelista. Al cos superior només se'n conserven tres, sant Tomàs amb la llança, sant Bartomeu amb el ganivet i sant Mateu amb una bossa de diners al·ludint al seu ofici de recaptador d'impostos. A més hi havia sis angelets amb els instruments de la passió, situats a sota dels arcbotants que separen les imatges centrals, dels quals solament es conserven tres: porten els claus i l'esponja, les tenalles i la llança, i el darrer el martell i l'escala. Tota la base d'aquest nus està envoltada per una cresteria calada que dona pas a les sis planxes que es van estretint, decorades amb les cartel·les i medallons anteriors, que s'uneixen en un cos hexagonal amb unes motllures guarnides amb unes línies cisellades que configuren unes formes ovals. Finalment la canya sisavada amb motius ornamentals vegetals.

Afortunadament coneixem l'any i l'argenter autor d'aquesta creu de Verdú. Sabem, per la documentació conservada, que a l'any 1594, el 5 de setembre, un jurat de la vila, Andreu Colom, que era flassader, i el sagristà aquell any de l'església, el canterer Joan Borrell, anaren a Barcelona i firmaren la capitulació de la realització d'una nova creu processional per a la comunitat de Verdú, amb l'argenter de Barcelona Pere Farell. Sobre aquest argenter tenim notícia que va fer una creu per a la confraria de Sant Roc i Sant Sebastià de l'església parroquial d'Oliana. Posteriorment, el 1603, una altra per a l'església parroquial de Betesa; el 1613 tres creus d'argent molt semblants, una per a l'església de Bossost (Vall d'Aran, diòcesi de Comenge), una altra per a l'església d'Albet i la tercera per a Vilamós; el 1630 una per a l'església de Sant Esteve de Besora, i finalment per a la confraria del Roser de l'església parroquial dels Sants Just i Pastor d'Ardèvol una altra creu d'argent³⁵. També es conserven uns canelobres per a l'església de Sant Esteve de Vilanova de la Roca, de 1581³⁶.

A partir de la data consignada de signatura de la creu de Verdú, trobem altres cinc èpoques. La primera del 30 de desembre de 1594, i l'any següent quatre més, el 16 de febrer, 16 de març, 10 de maig i finalment l'11 de juliol, que és quan es cancel·la el contracte davant, com sempre, del notari Francisco Vidal (vid. docs. 3-7). Pel que hem pogut extreure de la documentació esmentada, la creu va costar aproximadament unes 838 lliures i 9 sous. D'aquestes, unes 365 lliures i 5 sous per les mans de l'argenter, 360 lliures per l'argent (71 marcs, 6 unces i 11 argenços) i 113 lliures i 4 sous per sobredaurar la creu (37 doblons d'or).

El 7 de desembre de 1595, coincidint amb la visita pastoral del bisbe de Vic Sr. Pedro Jaime, va tindre lloc a l'església parroquial de Verdú la benedicció solemne de la nova creu processional. Presidiren l'acte el vicari perpetu de la vila, Jaume Ramon, i el mateix bisbe de Vic, acompanyats pel degà de l'església de Manresa i oficial del bisbe, Joan Amigant, i pel Sr. Tomas Palmerolo de la vila de Cervera que actuaren com a testimonis. Entre les nou i les deu del matí es va beneir la creu que tenia prop de vuit palms d'alçària. El bisbe, per promoure la plegària i pietat popular, va atorgar quaranta dies de perdó *“a tots aquells que devotament mirant aquella diran y proferiran estes paraules –so es benehit y lloat sie lo sanctissim nom de lesus- y tantes quantes vegades o diran guanyaran dita indulgència o dies de perdó”* (doc.8).

Bibliografia: MADURELL i MARIMON, Josep Maria: *“Orfebreria antiga a les comarques lleidatanes (1401-1702). Notes per a la història”*, *Ilerda*. Lleida, IEI, Diputació de Lleida, núm. XXXIV, 1973, pp.95-96.

7. Dos Canelobres

Hierònim Porta.

Argent blanc, cisellat i repussat.

66 x 21 (diàmetre de la base) cm.

Cervera, 1599.

El 1633 es conservaven a l'església sis canelobres d'argent. Un parell d'antics, uns altres que no estaven complets, realitzats el 1597, i per últim un altre parell *“ben obrats y de bon pes los quals feren fer Macià Martí, sastre, i Miquel Minguella, sacristans en lo any mil sinccents noranta y nou, feu-los Hieronim Porta argenter de Cervera, costaren cent setanta lliures y tres sous, pesaren devuyt marchs, costaren de mans vint y quatre reals per march”* (doc.12). A més d'aquesta referència hem trobat un albarà i uns comptes isolats en un volum amb diversos documents, enquadrats per Mn. Ramon Berenguer i Cintillas a finals del s.XIX o començaments del XX, on el mateix

7. Dos Canelobres.

8. Calze de l'Arquebisbe.

Hierònim Porta signà un document en el qual reconeix haver rebut dels sagristans de l'església parroquial de Verdú abans esmentats, la quantitat de cent lliures per fer uns canelobres, amb data 26 d'abril de 1599. Uns mesos després, el 28 de juliol els mateixos sagristans portaren de Cervera els canelobres i pagaren a l'argenter les 70 lliures i 3 sous restants. Continuen consignat als comptes de la sagristia que pesaren els canelobres 18 marcs i que cada marc d'argent costà de treballar 24 reals (uns 48 sous = 2 lliures i 8 sous), i que li donaren argent amb altres peces per valor de 17 sous (doc.10).

Tot i que conservem aquests documents, no hi ha referència explícita de cap característica formal que ens permeti identificar-los amb total seguretat amb els que ara estudiem. Per altra banda sabem que el 1643 es realitzaren uns nous canelobres amb peus triangulars i datats, utilitzant trenta-una unces d'argent d'Aragó, més quaranta-sis unces dels "candelers vells" (doc.14). No sabem si aquests són els que el 1633 consignen com a antics, o si són els fets l'any 1597. Del que podem estar ben segurs és que actualment en tenim dos parells, els de peu triangular de 1643, i uns altres que suposem que són els de 1599, que sembla que l'any 1633 eren els millor conservats. Hierònim Porta, argenter de Cervera, va realitzar tant els de 1597 (doc.9)³⁷ com els de 1599³⁸.

Aquests canelobres s'estructuren en tres cosos. La base de planta circular, amb un joc de motlures bombades suaument, amb motius decoratius que combinen formes florals amb

geomètriques. La tija és una elegant balustrada, que conjuga elements bulbosos allargats als extrems amb altres aplanats, mentre que al centre hi ha un cos semblant a una gerra amb diverses anses en forma de rocalles. Tota la tija mostra els mateixos motius ornamentals que la base. La copa o part superior és un plat, d'on surt un cilindre amb una anella central, on s'insertaven les espelmes. Unes peces de final del segle XVI que en definitiva mostren unes formes classicistes, de caire renaixentista.

8. Calze de l'Arquebisbe Joan Terès
Argent sobredaurat, cisellat i repussat.
26'7 x 17'7 (diàmetre de la base) cm.
Barcelona, c.1600.

Segons un blasó que hi ha al peu d'aquest calze, sabem que va pertànyer a un fill de Verdú que fou arquebisbe de Tarragona i virrei de Catalunya, es tracta de Joan Terés i Borrull. Novament fem referència a l'inventari de 1633, on es consignava que a la sagristia hi havia dos "calsers de plata sobredaurats, la hu antich y l'altre fet a la moderna, de molt pes y ben obrat, lo qual dona a dita sagristia lo Illustrissim y Reverendissim don Juan Teres de bona memoria archebisbe de Tarragona y virrei de Catalunya, juntament amb un tern de brocat" (doc.12). El tern se l'endugué el bisbe de Vic, Josep Morgades, al Museu Episcopal de Vic –així com el retaule major, obra de Jaume Ferrer II–, el 1897. Ens queda a l'església de Verdú el calze "fet a la moderna", objecte que podem datar a finals del segle XVI, o, com a molt, abans de la mort de l'arquebisbe l'any 1603.

9. Dos Bordons.

Objectes, els esmentats, que Joan Terés va regalar a la seua vila natal.

El calze de l'arquebisbe Terès fou, almenys una vegada, novament daurat, segons es va manar en una visita pastoral del 12 de novembre de 1772, realitzada per Rafael Renyer, prevere i beneficiat de l'església parroquial de la ciutat de Cervera, que observant "*el calze i la patena que se suposa donà lo Illm. señor Arcabisbe Terés, han casi perdut del tot lo dorat: manam fins sian dorats de nou, que no pugan servir per celebrar si que se tingan retirar dit calse y la referida patena*"³⁹. Patena que, per cert, no hem localitzat entre les set conservades a l'església⁴⁰.

El fet que aquest calze va pertanyés al que fou arquebisbe de Tarragona (1587-1603) i virrei de Catalunya (1602-1603), Joan Terés, que abans havia estat bisbe d'Elna (1576-1586) i de Tortosa (1586-1587), ens sorprèn per la seua colpidora senzillesa i austeritat decorativa, reduïda a la sotacopa.

9. Dos Bordons

Josep Mensa.

Argent blanc, cisellat i repussat, amb elements de fosa.

198 cm en total i el cimbori 21 x 12 cm.

Cervera, 1603-1604.

El bordó és un objecte en forma de bastó, de metall, que usaven els capellans en les processons i altres cerimònies religioses, i que donava pas a la dignitat eclesiàstica que presidia l'acte.

A la part superior els de Verdú duen un element arquitectònic, nomenat cimbori, en forma de temple hexagonal, acabat en punta decreixent, amb aplicació d'una decoració floral a les planxes planes separades per uns filets dentats. El cos central mostra, en cadascuna de les sis cares, unes fornícules amb arcs de mig punt, remarcades per unes sanefes dentades a l'interior. Al vèrtex que separen cadascuna de les fornícules hi ha unes columnes estriades amb un basament alt, també amb unes estries aquesta vegada en espiral, i dintre dels nínxols s'alberguen unes imatges, uns apòstols de tres quarts, dels quals només hem reconegut sant Pere, sant Pau, sant Bartomeu i possiblement sant Jaume pel bordó i pel que sembla un barret. Aquest cos central se sustenta damunt d'un altre en forma semiesfèrica, suaument aplanat, amb abundant ornamentació cisellada formant uns gallons amb uns arcs conopials, a més coincidint amb les columnes superiors se situen unes figuretes femenines de fosa, a semblança d'unes cariàtides. Uneix aquest bordó amb el bàcul pròpiament dit una magolla ovoïdal roscada.

Per tal de situar aquests bordons cronològicament hem de dir que Antoni Riber i Jaume Valls, veïns de Verdú, foren sagristans de l'església parroquial de la vila l'any 1603 i, per decisió de la Comunitat de preveres, encarregaren uns bordons nous, per substituir els vells i antics, a l'argenter de Cervera, Josep Mensa. Bordons, que s'acabaren l'agost de 1604 i costaren unes 151 lliures i 6 sous; 122 lliures per l'argent emprat, 28 lliures i 8 sous per les mans de l'argenter, pels ferros 8 sous i pels fusts 10 sous (inventari de 1633, doc.12). Aquests bordons documentats segurament són els que estan actualment consevats a l'església de Verdú.

Josep Mensa era membre d'una reconeguda família d'argenters de Cervera, fill de Jaume Mensa i de Joana. Segons els capítols matrimonials de Josep, de 1579, coneixem que la seua promesa s'anomenava Dionísia, filla d'un apotecari d'Igualada, Agustí Millàs, difunt aquest any. Sembla que Josep va tindre almenys un fill, amb el seu mateix nom, segons uns altres capítols matrimonials de 1622, aquesta vegada de la seua filla Maria, en els quals surt documentat el seu pare Josep Mensa, major de dies. Hem dit abans que almenys tenia un fill perquè tal vegada en va tindre un altre, també argenter. El seu nom Tomàs, documentat el 4 de novembre de 1654 com a curador dels fills d'un tal Bartomeu Pomes, sembla que eren tots de Cervera⁴¹.

Les obres que coneixem que realitzà Josep Mensa són les creus processionals de Montargull (contracte del 2 de setembre de

1592) i la d'Oriola (contracte signat el 23 de febrer de 1596), així com els bordons d'Anglesola (contractat el 6 de febrer de 1596)⁴².

L'any 1769 l'argenter de Tàrraga, Josep Fontanet, va rebre 6 lliures "*per haver compost dos bordons de plata*", que segurament són aquests que ara es conserven a l'església parroquial de Verdú⁴³.

10. Dos Canelobres

Jaume Garriga.

Argent blanc, cisellat i repussat.

67 x 22 cm.

Barcelona, 1643.

Els canelobres que ara presentem, així com els catalogats anteriorment (cat.7), complien diverses funcions dintre de la litúrgia cristiana. De fet recordem que a les festivitats de l'Assumpció de la Mare de Déu, o també coneguda a la documentació com Nostra Senyora d'Agost, a les esglésies es muntaven uns túmuls, o llits, amb la imatge de la Verge que era flanquejada per uns canelobres o atxeres. Escenes que per exemple sovint les trobem representades pels pintors medievals. Candelers que podien ser de diversos materials, de ferro forjat (tenebraris i brandoneres, i podríem incloure les atxeres), bronze, llautó, argent, or, etc. Aquests canelobres de Verdú consten de tres cossos diferenciats. La base, de planta triangular, està acabada en tres peus molt sortints del cos central que tenen forma d'extremitat inferior d'una àliga, amb les seues urpes i un profús treball decoratiu que imita el plomatge d'aquest animal. Peus que emmarquen, amb unes línies gruixudes i llises, tres cartel·les que contenen uns medallons ovalats, mentre que el fons és ornat amb punts incisos. Als esmentats medallons trobem, primerament, la data d'execució –1643–, un blasó amb una torre de tres cossos que van decreixent d'amplada i alçada, i el tercer un altre blasó amb una torre d'on neix un arbre. Aquests dos últims fan referència al blasó de la vila de Verdú, que en un primer moment, fins al segle XVI segurament, era només una torre, que trobem al sòcol de l'altar major de l'església –1433–, i que cap al segle XVII començà a aparèixer paral·lelament amb un altre també amb la torre, però portant un arbre al damunt (com al retaule de la Immaculada Concepció –1623–, i al de Sant Flavià màrtir –1658–). El segon cos és la tija balustrada, amb alternança de motlures gallonades i ornades amb motius decoratius. Finalment, la peça superior, amb una sotacopa gallonada i una copa bulbosa amb elements decoratius repetitius, i un coronament en forma de plat d'on surt un cilindre, llis a la part superior i amb una

10. Dos canelobres.

suau bulbositat a l'inferior, element on quedava inserida l'espelma.

Des del punt de vista estilístic són uns canelobres barrocs, i també per tipologia, encara que mantenen i elaboren elements i detalls ornamentals del repertori renaixentista o clàssic.

Per la data que es troba als peus d'aquests canelobres coneixem l'època exacta de la seua realització, 1643. Per altra banda conservem notícies que encara ens aporten més dades precises del seu procés d'execució. A l'octubre de 1643 l'argenter de Barcelona Jaume Garriga, havia rebut de l'església de Verdú 9 marcs i 5 unces d'argent per fer els nous canelobres; 146 unces eren pel pes dels vells i les altres 31 eren per l'argent nou d'Aragó. Jaume deuria afegir la resta de metall precios, fins arribar a la quantitat de 17 marcs.

Els canelobres s'havien d'entregar a la comunitat de Verdú quinze dies abans de Nadal. Els jurats de la vila, Antoni Busquet i Miquel Miqueló, amb la presència dels sagristans d'aquell any, Baltasar Riber i Martí Joan Ballsells, es comprometeren a donar-li a Jaume Garriga per l'argent afegit i pel seu treball 71 lliures, i altres tres per les despeses del transport de Barcelona a Verdú, que feien un total de 74 lliures. La meitat les rebria el dia que els portara a Verdú i la resta sis mesos després (doc.14). Sembla que Jaume va complir amb el terme d'entrega, ja que el 17 de desembre de 1643 l'argenter Jaume Roig va pesar els canelobres nous que pesaren 17 marcs i 2 argenços (138 unces i 2 argenços), que a 23 sous l'unça d'argent fan un to-

tal de 158 lliures, 17 sous i 10 diners. Jaume Roig va rebre per pesar-los 9 sous i 6 diners. Hem de sumar a aquestes despeses 16 sous pel treball del ferrer en les ànimes dels canelobres, 10 sous per les virolles de fusta i peus, una lliura i 10 sous per les virolles d'aram i 14 sous per la caixa per transportar-los a Verdú (doc.15).

Suposem que Jaume Garriga va rebre unes 25 lliures el dia, que va entrega-les a la comunitat, ja que el 25 de desembre de 1644 cobrava les 49 lliures restants pel seu treball (doc.16).

11. Caixeta dels sants olis

Argent blanc, cisellat, repussat i caixa de noguer.

6'7 x 5'5 x 3'7 cm.

Finals segle XVI – inicis segle XVII

Aquesta senzilla caixeta rectangular de noguera no mostra enlloc cap decoració. Té una petita motllura a la base i la seua coberta és a quatre vessants, les laterals més petites triangulars i les altres dues en forma de trapezi. A la cara frontal duu un petit pany d'argent amb claus de ferro forjat. Caixeta que guarda tres petits recipients d'argent, que semblen petites gerres, amb unes nanses en forma de volutes i les següents inscripcions: "OLEUM CRISMA", que serveix per a les ordenacions sacerdotals, les confirmacions i els baptismes; "OLEUM INFIRMOR", com el seu nom indica per a la unció dels malalts; i "OLEUM SANTUM", o també nomenat "Catacumenorum", utilitzat als baptismes.

Al centre de les tapes de cadascun dels gerrets hi ha una nansa en forma d'anella amb una inicial a l'interior, que fa referència directa als olis esmentats, una "C", una "I" i una "S".

Quan el vicari perpetu de Verdú, Mn.Jaume Ramon, redacta el 1633 l'inventari dels objectes que guardava l'església, diu que "*hi ha en dita sagristia unes chrimelles de plata per a portar los olis sants dins un cofret de noguera*" (doc.12). I a l'inventari de 1684 se'ns diu que a l'armari que hi ha darrere l'altar major "*si trobe un cofret de fusta dins del qual se guarden tres canadelles de plata en las quals estan guardats los sants olis*"⁴⁴. Si el cofret dels sants olis referit en els esmentats inventaris és, com proposem, el que ara presentem, estaria realitzat almenys com a màxim l'any 1633, però per la seua tipologia el podríem datar a finals del segle XVI o començaments del següent.

12. Calze

Argent sobredaurat, cisellat i repussat. 26'4 x 15'7 (diàmetre de la base) cm.

Segon terç del segle XVII.
Inscripció a la base: "COLOM".

Objecte litúrgic que formalment està integrat per tres parts: la copa, la tija i la base, unides entre elles per un eix central rosca. Aquest calze és d'argent sobredaurat; la copa llisa i acampanada inserida en un receptacle –o sotacopa– ornat amb motius decoratius incisos i perfilat per una motllura perimètrica. La tija és balustrada que presenta un conjunt de motlures circulars amb un cos central en forma de gerret, també amb motius ornamentals cisellats. La base és circular amb dos suaus motlures que presenten una decoració semblant a la resta de la peça, on es troba la inscripció "COLOM".

Les característiques estilístiques i formals del calze es corresponen amb les desenvolupades a finals del segle XVI i el XVII. Per altra banda, la inscripció de la base fa referència a un cognom. La parròquia de Verdú va arribar a tindre entre 10 i 15 beneficiats, més el vicari perpetu de l'església. Amb el cognom Colom en les dades o època que hem esmentat anteriorment, només en tenim documentat un, el que fou vicari perpetu de l'església de Verdú, almenys entre 1648 i 1657, Marc Colom⁴⁵. Per tant, una hipòtesi prou raonable, segons la informació coneguda i exposada, és que aquest vicari va encarregar a meitat del segle XVII el calze que estudiem.

13. Calze

Argent blanc cisellat i repussat amb la copa sobredaurada.

25 x 14'5 (diàmetre de la base) cm.
Segona meitat del segle XVII.

Calze amb unes característiques formals que responen a una època determinada, finals del segle XVI i XVII. Una peça d'extremada austeritat i simplicitat compositiva, que es correspon amb l'estil desenvolupat com a conseqüència de la crisi econòmica i successives pragmàtiques contra el luxe decretades en els regnats de Felip II (1556-1598), Felip III (1598-1621) i Felip IV (1621-1665), la de 1593, 1611, 1622 i 1657.

La copa està sobredaurada, inserida en una sotacopa totalment llisa i de perfil bombat rematat amb una vorera plana i una motllura perimetral. La tija és una columna balustrada que presenta un lloc de motllures circulars i cilíndriques, de les quals destaca la central que té forma de gerret. Pel que fa a la base cal destacar el seu perfil ondulat, amb una alternança de registres entre els quals destaca el central, notòriament bombat. Aquest model de calze el podríem situar cronològicament a la segona meitat del segle XVII.

14. Ostensori

Argent sobredaurat, cisellat i repussat, amb elements de fosa esmaltats i pedreria.
95 x 42 x 38 cm.
Barcelona, 1684. Punxó: BA.
Inscripció a la base "FRATERNITAS SODALITATUM ECCLESIAE VERDUNEM. 1684".

Aquest objecte està destinat a exposar el Santíssim Sagrament a la veneració pública. Consta de tres parts –ostensori, tija i base–. Respon a un tipus de custòdia coneguda com a radiant. Està format per un vericle circular vorejat per una filera de pedres transparents i uns petits rajos, que col·locats alternativament uns són de perfil recte amb pedres transparents i altres amb perfil ondulat sense pedres. Aquest vericle està inserit dins un altre sol més gran, amb la mateixa estructura: un perfil circular amb una filera de pedres de color verd, d'on surten rajos ondulants més llargs, uns altres petits, rectes, i una altra modalitat encara més gran configurada amb pedres vermelles i acabats en unes rosetes o estrelles de vuit puntes compostes també de pedres transparents.

La tija és una elegant columna balustrada, separada per escòcies i repletes de motius vegetals, geomètrics, cortinatges, roleus i caps d'àngels al nus central. A l'extrem superior hi ha un àngel alat bifront que dissimula el punt d'inserció amb l'ostensori, i del centre de la tija surten dos braços que semblen dos cornucòpies, que donen suport a dues imatges d'àngels de fosa alats que senyalen, amb la seua

14. Ostensori.

mà, el Santíssim i amb l'altra sustenten un filacteri ornat de pedreria de color verd. Tenen el seu rostre, cap i mans esmaltades. La base és de planta el·líptica, repussada en els tres registres decreixents, notòriament bombat el central i replet de motius decoratius diversos, florals, palmetes entrelaçades, fruits, cares d'àngels alats i dos medallons ovalats on es representen dos parells de braços que es donen la mà com a senyal de salutació i fraternitat, segurament en al·lusió a la comunitat de preveres que encarregaren aquesta custòdia. Envoltant aquestes figuracions es troba la inscripció: "FRATERNITAS SODALITATUM ECCLESIAE VERDUNEM", 1684.

Aquest any 1684 la Comunitat de preveres de l'església parroquial de Verdú va creure convenient encarregar la realització d'una nova custòdia per a l'exposició del Santíssim. Peça que es va dur a terme a Barcelona, amb un cost total de 723 lliures, 10 sous i 8 diners, per l'argent, l'or, les pedres, les mans de l'argenter –que desconexim–, els ports del transport i altres petites despeses (doc.18). La inscripció que porta al peu la custòdia no permet dubte de la seua data de realització i els seus propietaris. Una custòdia o ostensori que es guardava al sagrari gran de l'església, segons l'inventari conservat i datat de 1684 que ens diu que "es iocalia que aquest any 84 es entrada nova en esta Santa Iglesia y ha fet de gasto pagades 700 ll."⁴⁶. Dos anys després, el 1694, segons un nou inventari coneixem on es guardava aquesta custòdia: "en lo armari tras lo altar major si trobe un vericle de plata tot dorat ab pedreria dalt als dos solts de valor diuen pagades 700 ll."⁴⁷.

15. Encenser

Argent blanc, cisellat i repussat.
24'5 x 11'5 cm.
Barcelona, 1685.(?)

A l'arxiu parroquial de Verdú es conserven sis volums enquadernats pel que fou vicari de l'església des de finals del segle XIX a començaments del XX, Mn. Ramon Berenguer Cintillas, que contenen documentació diversa seleccionada de la resta del fons documental. En un d'aquests volums hi ha inserit un full de comptes de la sagristia dels anys 1684-1686, on es consigna la compra d'un vericle —o ostensori— (cat.14), un calze (cat.17), un copó (cat.18) i dos encensers, que suposem un d'ells és el que ara cataloguem i l'altre el que ve a continuació (cat.16), perquè les seues característiques formals i estilístiques es corresponen amb els esmentats a la documentació. Documentació que especifica la despesa de 31 lliures, 2 sous, 6 diners i l'entrega de l'argent dels encensers vells de l'església per fer-ne altres dos de nous, que es treballaren a Barcelona el gener de 1685 (doc.18), sense que sapiguem qui va ser el seu artífex. De tota manera si fos un d'aquest documentat hem de dir que té parts segurament afegides en època posterior.

Aquests objectes estan formats per un petit braseret amb tapadora foradada suspès amb cadenetes, que s'utilitza per cremar-hi encens. La tapadora és prou estilitzada i a la superfície presenta unes obertures que deixen passar el fum de l'encens, té forma acampanada amb un remat ornat amb uns orificis entrelaçats per unes sinuoses franges. A sota del remat, continua la tapadora amb perfil còncau i tres obertures grans trapezoidals, on hi ha retallada decoració vegetal a base de fulles d'acant i rocalles, i vorejant la tapa tres cossos poligonals per on passen les cadenes que s'uneixen amb el braseret. Aquesta caldera o braseret té forma bulbosa amb un perfil sinuós, amb una base o peu ample i circular. Presenta en part de la superfície motius ornamentals geomètrics i abstractes, i la resta llisa.

16. Encenser

Argent blanc, cisellat i repussat.
21'5 x 11 cm.
Barcelona, 1685.

Encenser que, com hem esmentat a la fitxa anterior, tal vegada fóra el realitzat a començaments de l'any 1685. El model emprat és el mateix, encara que amb interessants variants ornamentals i de perfil al braseret. La tapadora té forma acampanada, amb un remat que presenta motius gallonats que intercalen ober-

tures per al fum. La resta de la tapadora segueix un perfil còncau, amb un cos central ornat amb un lloc de forats de diverses formes, rectangulars, petits cercles i rombes. A la part inferior, separada per una motllura circular d'on surten les tres anelles per a les cadenes, un altre cos exhibeix motius semblants als del remat. Pel que fa al braseret és d'aspecte bulbós, a la superfície trobem uns motius amb gallons de relleu considerable repussats amb una base circular totalment llisa.

Conservem una notícia al llibre de comptes de la sagristia, en la qual es fa referència que l'any 1842 un argenter de Tàrrrega va recompondre els dos encensers de l'església i un salpaser d'argent, treball que va costar una lliura, 16 sous i 3 diners⁴⁸. Seria plausible que aquest encensers catalogats fossin els retocats el 1842, fet que explica la seva pluralitat estilística.

17. Calze

Argent sobredaurat, cisellat i repussat.
27 x 16'7 (diàmetre de la base) cm.
Barcelona, h.1685-1686.

Segons les característiques estilístiques i formals podem datar aquesta peça a la segona meitat del segle XVII, i amb gairebé total seguretat podem identificar-lo amb el calze que la Comunitat de preveres de Verdú va comprar a Barcelona, cap al 1685 o 1686. Als comptes de la sagristia d'aquests anys surt l'adquisició d'un calze que costà 49 lliures i 14 sous, per l'or, dos onzes d'argent i les mans de l'argenter, que no concreta qui és (doc.18).

17. Calze.

18. Copó.

Hem de dir que a l'inventari de 1684 no es fa cap referència a aquest calze, no gensmenys en el de 1694 surt registrat dins de l'armari gran, anomenat "*de la plata*", que es troba a la sagristia nova (actual capella del Sant Crucifixi), un "*calser de plata cubert de or ab la peanya y la mitja copa moltíssim labrada*"⁴⁹. Sens dubte descripció que es correspon amb la peça que estudiem.

Calze integrat per tres parts prou diferenciades –copa, tija i base–, unides mitjançant un eix central roscat. La copa té forma acampada, llisa, realitzada a la fosa, situada dintre d'un receptacle anomenat sotacopa, que acaba amb un perfil irregular, plena de motius ornamentals vegetals semblants a fulles d'acant, realitzats amb un marcat repussat. La tija queda delimitada per dos cossos cilíndrics, amb la vorera composta per un seguit de petites boletes a imitació d'unes perles, emmarcades per uns fins ribets semblants a uns cordonets, entremig un altre cos bulbós mostra tot un seguit d'ornamentació, igualment repussada, amb capets d'àngels entre garlandes, fulles d'acant i altres motius. Finalment la base circular està formada per dos cossos motllurats, separats per uns petits ribets, que li donen un cert caràcter bulbós; exhibeix a la superfície la mateixa varietat d'ornamentació i tècnica ja esmentades.

Desconeixem l'autor d'aquesta peça, com hem dit, però pels motius ornamentals que presenta ens inclinem a pensar que es tracta del mateix taller barceloní que va realitzar la custòdia de l'any 1684 (cat.14), així com el copó que veurem a continuació.

18. Copó

Argent sobredaurat, cistellat i repussat.
45 x 21'2 (diàmetre de la base) cm.
Barcelona, c.1685. punxó: BA.

Aquest objecte litúrgic, conegut com a copó, està destinat a la reserva del Santíssim. A la documentació trobem que cap a l'any 1685 l'església parroquial de Verdú es va gastar 43 lliures i 4 sous a Barcelona per "*lo globo de plata dorat que tenim novament en nostra iglesia per a la reserva*". Per l'ús atorgat a aquest "globo" hem suposat que es tracta del que anomenem comunament com a copó, nom degut tal vegada a la forma del seu cos superior. No té cap inscripció a la base, només la marca de Barcelona, però la seua similitud decorativa i formal amb la custòdia de 1684 ens fa pensar, sempre d'una manera prudent i com a hipòtesi, que aquest copó que ara cataloguem és el que surt a la documentació anteriorment citada (doc.18).

La copa és hemisfèrica, bastant ampla i bombada. La tapadora té dos motlures concèntriques amb decoració vegetal de fullatges repussada i cisellada, coronada amb una creueta extraïble d'època posterior. Dintre, el píxide està totalment sobredaurat. La tija està composta per un joc de motlures corbes, cilíndriques i còniques, amb la central en forma de gerret. La decoració és la mateixa que la descrita a la copa, així com la que trobem a la base, que és circular, repussada als dos nivells.

19. Calze

Argent, amb l'interior de la copa sobredaurada.

25'5 x 14'5 (diàmetre de la base) cm.
Barcelona, segona meitat segle XVII. punxó:
+BA.

Calze que per la seua tipologia podríem datar a la segona meitat del segle XVII. La copa acampanada és totalment llisa, amb una sotacopa bombada que té un perfil superior estriat en tot el seu perímetre. La tija mostra unes formes balustrades que combina les formes corbes amb motlures circulars, on destaca el nus central en forma de gerret. La base és també circular sense cap ornamentació. Sota la base hi ha practicat el punxó amb les inicials de Barcelona i la creu del Malta.

20. Copó

Argent cisellat i repussat, amb l'interior de la copa sobredaurada.

25'5 x 14'5 (diàmetre de la base) cm.
Barcelona (?), segles XVII-XVIII.

Estem davant d'un altre copó amb unes característiques tipològiques i ornamentals que perfectament podríem situar a la fi del segle XVII o inicis del XVIII. La copa és semiesfèrica, ampla i bastant bombada, coberta per una tapadora que presenta dos nivells, l'última en forma de campana on va insertada una petita creu. Tot ell mostra una ornamentació cisellada i repussada amb elements florals, semblants a gira-sols i margarides. La tija presenta un elegant joc de motlures –cilíndriques i còniques, amb elements bulbosos. La base és circular amb un seguit de motlures concèntriques bombades, la central mostra els mateixos motius ornamentals que a la copa, i les altres llueixen uns fullatges grans.

21. Naveta

Argent blanc, cisellat i repussat.

7'5 x 20 x 8'5 cm.

Barcelona, segle XV-XVI (?). Punxó: BA/RCK.

Objecte que s'utilitza per guardar l'encens que té forma de nau. L'estructura d'aquesta naveta respon a un cos de quart d'esfera que forma la concavitat de la nau, amb dues cobertes unides al mig per una frontissa i dues nanses en forma d'animal, de serp concretament. Element que se sosté damunt d'un peu hexagonal, totalment llis.

Aquesta peça barcelonina no presenta cap ornamentació, només el perfil del recipient, que es troba merlat amb una sanefa perlada, li dóna certa elegància.

22. Punter

Metall blanc.

24 cm.

Segle XVII-XVIII (?).

El punter, com el seu nom indica, era l'instrument que usava el mestre de cerimònia per senyalar el punt on havia de començar el celebrant. Aquest punter de l'església parroquial de Verdú té una forma de cilindre allargat i progressivament més estret a l'extrem que senyala, amb un element decoratiu bulbós i apuntat. A l'extrem oposat, més gruix, acaba amb un cos motllurat i una anella.

23. Bacina

Llautó (cobre i zinc), cisellat i repussat.

35'5 cm diàmetre.

Segle XVI-XVII.

Les bacines poden complir diverses funcions i usos, per presentar ofrenes, per impedir que les gotes olioses de les torxes caiguin al paviment del temple, per recollir aigua i, en el nostre cas sembla, per recollir les almoines de l'església. El material emprat en les de Verdú –se'n conserven dues més com veurem a continuació– és llautó, però ben segur que hi havia el altres llocs bacines fetes amb argent, ten ocasions sobredaurat, de plom, vidre i fins i tot de fusta.

La seua forma és d'un plat de considerables dimensions, amb decoració repussada a l'interior i amb incisions de burí als extrems de la seua ampla vorera plana. Al bell mig hi ha representats uns pètals estilitzats amb una orientació en espiral, envoltats per un bordó llis i una sanefa decorativa. La vorera o ala exterior és rematada per un bordó cilíndric i tres filades diferents de motius geomètrics i signes trilobulats disposades concèntricament. Als extrems hi ha practicat tres petits forats equidistants per mantenir-la suspesa.

Concretar la cronologia d'aquests objectes és complicat, el seu caràcter popular i comercial dificulta la datació que podria oscil·lar entre els segles XVI i XVII, i fins i tot el XVIII.

24. Bacina

Llautó (cobre i zinc), cisellat i repussat.

43 cm diàmetre.

Segle XVI-XVII.

Aquesta bacina presenta una tipologia semblant a l'anterior, amb uns motius decoratius i ornamentals repetitius. Aquesta vegada a l'interior trobem un àngel –tal vegada el custodi–, amb uns escuts o blasons amb els camps llisos. Envoltant aquesta figuració hi ha una sanefa amb una inscripció d'origen centreeuropeu, germànic segurament, per la llengua utilitzada que és l'alemany. Moltes d'aquestes inscripcions

ons no tenen un sentit concret i en ocasions sembla més una repetició mecànica d'unes lletres emprades amb un sentit decoratiu, lletres que progressivament haurien perdut el seu veritable sentit i original significat petitori. De tota manera podem llegir una paraula que es repeteix constantment en aquesta bacina: RAHEWISHNBI, que no té un significat intel·ligible. Altres bacinies amb les mateixes paraules les trobem, per exemple, al Museu de Lleida Diocesà i Comarcal (inv.916 i 931).

25. Bacina

Metall daurat.
41 cm diàmetre.
Segle XVI-XVII.

Novament aquesta bacina presenta la mateixa tipologia i estructura que les dues catalogades anteriorment. Els motius ornamentals són molt semblants. Al centre, al seu interior, hi ha una parella de personatges que sostenen un gran raïm enganxat a una barra. Envoltant aquesta escena figurativa trobem una sanefa amb una inscripció, d'origen germànic, que repeteix les següents lletres: SCHWART:DER:IN FRID. Un text que podríem traduir com "Shwart (el negre) el qui és en pau". Només podem suposar que el tal Schwart hauria pogut ser un personatge votiu. Fet que posa de manifest el comerç d'aquestes bacinies, possiblement realitzades fora del nostre territori, amb una intensitat creiem important. Al Museu de Lleida Diocesà i Comarcal trobem altres bacinies amb la mateixa inscripció abans citada (inv.913, 926, 914, 931), canviant únicament les escenes figuratives i ornamentals centrals. Per altra banda les mateixes escenes descrites en aquestes bacinies de Verdú també apareixen en altres del dit museu lleidatà: els personatges amb el raïm com la núm. inv. 922 de Lleida, l'àngel amb els blasons com la núm. inv. 917, i els pètals com les núm. inv. 914, 929 i 935, per exemple.

26. Palmatòria

Argent, amb restes de daurat, cisellat i repussat.
6 x 32'5 x 9'5 cm.
Barcelona (?). Segle (?) -XVIII.

Canelobre de dimensions reduïdes i baix amb peu en forma de platet. L'espelma va inserida dins un cos cilíndric i bulbós. La vorera del plat presenta diverses motllures i petites lobulacions que fan irregular el perímetre circular. Motllures que continuen a la nansa que a l'extrem mostra una petxina que s'uneix al mànec per una fulla d'acant, tots dos elements de fosa. A l'interior no hi ha ornamentació i a la nansa hi ha cisellada una ornamentació amb

motius vegetals així com la marca o contrast que sembla de Barcelona.

Per la tipologia d'aquesta palmatòria podríem datar-la al segle XVII. De tota manera a l'inventari de 1677⁵⁰ trobem registrada una "palmatòria de plata", objecte que no està referenciat a l'inventari de 1633 (doc.12), per tant si fos aquesta que ara cataloguem hauria estat incorporada a la sagristia parroquial de Verdú entre 1633 i 1677, és a dir, a mitjan segle XVII.

27. Safata de Canadelles

Argent blanc, cisellat i repussat.
6'5 x 20'3 x 12'5 cm.
Segle XVIII (?).

Objecte o estri utilitzat per posar les ampolletes que contenen el vi i l'aigua per a dir missa. En aquest cas les ampolles són petites gerres de vidre que no són les originàries, perdudes o trencades en algun moment desconegut. El platet d'argent que suportava les canadelles té forma el·líptica, amb una petita vorera ampla i llisa que a l'extrem presenta un bordó amb diversos motius decoratius repussats. A l'interior del plat les dos peces on anaven les gerretes són de base circular amb tres suports balustrats repussats que sostenen una arnella totalment ornada amb motius decoratius diversos. Objecte que podríem datar cap al segle XVIII, tot i que a l'inventari de 1633 (doc.12) es fa referència que hi ha a la sagristia de l'església de Verdú: "dos parells de canadelles o vinageres de plata, la un parell sens daurar, les quals feren mestre Macia Martí y Miquel Minguella sacristans en lo any mil sincents noranta y nou", notícia confirmada documentalment, ja que sabem que el 24 de desembre de 1599 els sacristans Miquel Minguella i Masià Martí encarregaren segurament a l'argenter de Cervera, Hierònim Porta, "unes quanadeles de argent ab un plat de plata, pesen tres marchs i mig i les mans quosten entre tot trenta sinch liures dich 35 ll" (doc.9).

Certament hem de dir que no podem afirmar que la safata de canadelles conservada actualment a l'església sigui la mateixa a què referència els documents esmentats, encara que és possible.

28. Sagrat Cor

Argent blanc, cisellat i repussat.
14'5 x 34'5 cm.
Segle XVIII.

Peça que originàriament anava damunt del pit d'una imatge de la Mare de Déu Dolorosa. Per damunt del Cor de Maria surten unes flames

i també pels costats, on hi ha clavades set espases, quatre a l'esquerra i tres a la dreta, que simbolitzen els set dolors de la Verge.

29. Hostier

Llautó
8'5 x 11 (diàmetre) cm.
1780.
Inscripció: "Rt. COMT. DE VERDU DEL ANY 1780".

Recipient de cos cilíndric destinat a custodiar hòsties de gran format. La superfície del seu cos és llisa, amb tres bordons concèntrics, un al bell mig i dos als extrems superior i inferior. La tapa és plana i també llisa, amb un agafador. Per una inscripció situada al centre de l'objecte i dividida pel bordó central, sabem que aquest hostier fou encarregat o comprat per la comunitat de preveres de l'església parroquial de Verdú l'any 1780.

30. Mare de Déu amb el Nen

Francisco Costa.
Bronze.
29 x 12 x 9 cm.
1866.
Inscripció: "CONSTROIDO POR D. FRANCISCO COSTA HIJO DE BERDÚ. AÑO 1866"

Imatge de la Mare de Déu amb el Nen, de bronze, amb una base en forma de semiesfera, on va incorporada a la part de darrere una inscripció amb el nom de l'artista, Francisco Costa, natural de Verdú, que realitzà aquesta peça l'any 1866. La Verge sosté el seu fill al braç esquerre mentre a la mà dreta porta un petit objecte esfèric, i el Nen obre les mans amb actitud de rebre al temps que a la mà esquerra duu una esfera. Aquesta imatge havia estat al centre d'un Salomó o llàntia que il·luminava l'església.

31. Reliquiari de Sant Pere Claver

Fusta i guix policromats.
3'5 x 41 cm.
Segle XIX.

Reliquiari que conté unes relíquies de sant Pere Claver (1580-1654), natural de la vila de Verdú, que fou canonitzat el 15 de gener de 1888. Patró de les missions a l'Àfrica negra.

Una peça realitzada amb fusta, coberta de guix i posteriorment daurada i policromada. Presenta la tipologia d'una custòdia. La part superior, o retaule, presenta la relíquia al centre, a l'interior d'un cos ovalat que sembla un vehicle. Al mateix temps la relíquia es troba dintre d'un altre recipient metàl·lic ovalat que permet per un vidre veure-la envoltada per un paper on es

pot llegir: "EX OSSIBUS // VEN. S. PETRI CLAVER S.J. // ANTONIUS MOREY". A la part de darrere també podem observar aquesta peça metàl·lica que porta un medalló d'argent amb la Verge, sembla, portant una creu i un cor a les mans. La resta del retaule presenta uns elements ornamentals treballats, com garlandes i rocalles, i coronat per altre cos de forma oval d'on surten rajos daurats, que per un costat mostra les inicials de Jesucrist, "JHS", i al revers un Sagrat Cor de color vermell. Se sustenta sobre quatre peus i aquests sobre una peanya o base quadrangular, la vorera és motllurada amb uns motius ornamentals de fullatge. Es troba aquest reliquiari molt deteriorat i amb falta de policromia i fragments importants de fusteria, sobretot a la part de darrere.

Aquest reliquiari el trobem inventariat l'any 1890, però no surt a l'inventari de 1833. A més hem de dir que Sant Pere Claver fou beatificat el 16 de juliol de 1850 i mentre era anomenat "venerable", precisament terme que trobem al paper del reliquiari, cosa que voldria dir que el reliquiari podria haver estat realitzat entre 1833 i 1850 segurament.

32. Copó

Argent amb l'interior de la copa sobredaurat.
25 x 12'5 (diàmetre de la base) cm.
Segle XIX-XX.

La copa d'aquest objecte és semiesfèrica i prou bombada, amb uns motius ornamentals cisel·lats i una cartella amb la inscripció "ІМРІ". La tapa té unes motlures i uns rivets perlats, coronada per una petita bola amb una creu trilobulada. La tija és balustrada amb un joc de motlures aplanades de diferents dimensions. La base mostra dos nivells motllurats, el primer suaument acampanat i amb la superfície decorada amb motius vegetals i de rocalles, amb tres cartelles que emmarquen les *arma christi*: escala, llança i el pal amb el fel, columna i cinglador, i torxa, espasa i bossa de les trenta monedes. El segon nivell, que precedeix a la peanya, és totalment llis amb dues línies treballades mecànicament, producte de la mecanització industrial, que es fa pensar en una peça realitzada a finals del segle XIX o principis del XX.

33. Naveta

Argent.
8 x 14'5 x 6'8 cm.
Segle XIX.

Naveta de plata oval i base circular amb suaus motlures. Té una part mòbil que fa de tapadora sobre la qual hi ha una rosa repussada, també damunt de la part fixa trobem repussada

una gerreta. Per la tipologia podríem datar-la al segle XIX o fins i tot a finals del segle XVIII.

34. Reliquiari de Sant Sebastià

Argent.
34 x 13'5 x 12'5 cm.
Segle XIX.

Reliquiari que trobem inventariat l'any 1890 per Mn. Ramon Berenguer, vicari de l'església parroquial, però que no surt a l'inventari de 1833, realitzat per Mn. Joan Miquel. Cosa que ens fa suposar que entrà a l'església de Verdú entre aquestes dades, que corroboren l'estil presentat per la peça en qüestió.

A la petita peanya té incís el nom de, "S. GENER", referint-se a Sebastià Gener i Roca, capellà oriund de Verdú, que entre 1836 i 1850 portà aquesta relíquia de Roma.

35. Reliquiari. Vera Creu.

Argent i metall blanc.
37'3 x 18 x 9'7 cm.
Segle XIX-XX.

Precisament per la relíquia que conté adopta forma de creu llatina, amb els extrems decorats per unes rocalles de fosa. Uns raigs surten dels angles configurats per la cruïlla de la creu, on a més hi ha un medalló ovoide amb un vidre per on es pot veure la *vera creu*. Creu que se sustenta en una base, de metall blanc, de planta triangular amb unes rocalles grans

que fan de peus, mentre a les tres cares planes hi ha uns medallons en relleu aplicats amb els busts de la Verge, Sant Joan i l'Eccehomo.

36. Píxide

Fontanals.
Argent blanc.
7'5 x 6 cm.
Lleida, 1916.

Píxide petita, amb la copa semiesfèrica i tapa coronada per una creu. No té cap ornamentació, és totalment llis amb l'interior sobredaurat.

37. Píxide

Argenter Massó.
Argent blanc.
4'5 x 11 cm.
Inicis segle XX.

Píxide de dimensions reduïdes, amb la copa plana i la tapa suaument bombada, rematada per una creu grega que fa de nansa i que és envoltada per un filet sinuós circular. L'autor sembla, per una inscripció, que és un argenter nomenat Massó.

38. Calze

Argent cisellat i repussat.
27 x 14'5 (diàmetre de la base) cm.
Barcelona, finals segle XIX.
Punxó de Barcelona.
Inscripció: "CALZER DEL RND MN. RAMÓN MORETÓ PLANUCH, PVRE. BENEFICIAT, FILL DE VERDÚ".

---

34. Reliquiari.

---

38. Calze.

La copa pròpiament dita d'aquest calze és llisa i sobredaurada. S'insereix en un casquet, o sotacopa, que fa de base, que està profusament decorat amb motius executats en un relleu accentuat que emmarquen elements iconogràfics al·lusius a la Passió de Crist: els tres claus, una llanterna, un martell i una llança. La tija té forma balustrada amb un nus prou gran al centre. La base presenta diverses motlures, però sobretot la superior està profusament ornada amb elements decoratius de relleu en forma de rocalles, entre les quals podem advertir la presència d'altres elements de la Passió, com els daus, la cartella amb les inicials lletres INRI i la bossa de les trenta monedes.

A la peanya trobem una inscripció que ens informa que aquest calze fou del prevere i beneficiat Ramon Moretó i Planuch, fill de Verdú, que va morir entre 1937 i 1938.

39. Calze

Metall blanc sobredaurat.
22'5 x 14 (diàmetre de la base) cm.
Segle XX.

Calze amb la copa sobredaurada i inserida en una sotacopa llisa i sense daurar, com la resta de l'objecte. La tija presenta un joc de motlures amb una de més gran i aplanada al centre. La base és hexagonal amb unes terminacions lobulades. Un calze, en definitiva, senzill que no presenta cap motiu ornamental treballat. Per la seua tipologia podríem datar-lo dintre de la primera meitat del segle XX.

40. Copó

Metall blanc sobredaurat.
26'5 x 12'5 (diàmetre de la base) cm.
Segle XX.

Copó amb la copa bombada que presenta una sanefa en el seu perímetre, amb motius vegetals estilitzats, els mateixos que trobem a la tapadora que és suaument bombada i que té al centre una peça quadrilobulada amb l'anagrama de Jesucrist que fa de nansa. La tija està dividida al centre per un nus aplanat i gran. Finalment a la base, que és acampanada, hi ha un medalló aplicat amb la imatge en relleu de Jesús adolescent, que sosté a les seues mans un calze i una Sagrada Forma, fent al·lusió a la transsubstanciació eucarística.

41. Calze

Metall blanc sobredaurat, cisellat i repussat.
22 x 15 (diàmetre de la base) cm.
Segle XX.

Calze amb la copa acampanada i llisa. Té una sotacopa ornada amb uns motius vegetals cisellats. La tija mostra una sèrie de suaus motlures i al centre un nus gran ovoidal, amb la superfície decorada amb fulles de pàmpols cisellades, que tornem a trobar en una sanefa que hi ha al centre de la base, interrompuda només per un medalló amb una creu trilobulada als extrems. Una base que també és acampanada amb una plataforma circular, ampla i aplanada, que descansa damunt d'una peanya que té cisellats al seu perímetre uns rombes. La tipologia, el treball mecànic i el disseny decoratiu són propis de començaments del segle XX.

42. Calze

Metall blanc sobredaurat.
22'5 x 14'8 (diàmetre de la base) cm.
Segle XX.

Calze amb la copa acampanada i la superfície opaca, exceptuant una franja superior que és llisa. Al centre té una sanefa sinuosa amb decoració cisellada. La tija mostra un nus gran i aplanat al centre. La base és acopada i polilobulada amb una sanefa a la vorera que mostra uns motius ornamentals florals cisellats. La tipologia, el treball mecànic i el disseny decoratiu són propis de començaments del segle XX.

Apèndix documental

1

1402, agost – 1403, novembre - Verdú

Relació de les despeses ocasionades per l'encàrrec i la recollida a Barcelona de la Creu processional més antiga de Verdú.
Arxiu Parroquial de Verdú. *Comptes de la Comunitat, 1404* (reg.36/9), s/f.

Ítem en lo mes dagost fou acordat per los confreres que en Pere de Vilanova et en Guillem Francesch anasen a Barchinona per fer fer una creu dargent a la confraria l ansens dargent e per comprar drap dor l mantell de madona santa Maria e menaren la mula den Pere de Vilanova estigueren IX dies e aportaren lo dit mantell munten los jornals del dit Pere de Vilanova XXVII ss. Ítem los iornals de la mula II sous per dia munten XVIII ss.

Ítem pagan de senyal an Jacme de Mediona argenter de Barchinona los quals li donan per senyal de la dita creu XXX florins que munten CCCXXX ss

En Pere de Vilanova, en Guillem Amenos

i en Guillem Francesch partiren lo dia duinou per anar a Barchinona per aportar e pagar la creu d'argent la qual feu en Madiona argenter e vingueren lo dia d'aprilis stiguieren Vi dies entre anar venir e star los quals ar[?] de II solidos e VI diners per hom munten XLV ss Ítem sen manaren la mula del dit Guillem Amenos qui porta per altres Petro Guillem e an Guillem Francesch la roba e aporta la creu XII ss

Ítem paguam an Jacme de Mediona argenter de Barchinona per una creu d'argent la qual feu a ops de la confraria e pesa dotze marchs VI onzes e I quart a raho de VII lliures XV solidos per cada march la qual aportaren lo dit en Petro de Vilanova en Guillem Amenos i en Guillem Francesch de Barchinona e foren hi plans com sa para la dita creu los honrats e religiosos frater Bernat Adroner prior de Nazaret e frater Berenguell de Lobera munten MDCCCCLXXXII sol VIII diners

Ítem pagam al dit en Madiona per una caixa de fusta que havia feta fer a ops de la dita creu e per I peu de fust daurat en que sta la dita creu en laltar entre tot e lo bordó de la dita creu onze florins qui munten CXXI ss

Ítem compram quatre lliures destopa de lli a ops de stibar la dita creu dins en la caixa a raho de XII diners per lliura munten II ss. IIII

Ítem costa una ginansaga de fil de empalomar a opus de stibar e ligar lo bordó de la dita creu II diners

Ítem paguam a I macip del dit en Madiona quins porta la dita creu de casa sua fins a la posada hom posavem aquells qui la aportaren de Barchinona VI diners

Ítem paguam al distret en Jaume luste notari de Barcelona per tant com nos cancella la carta que feren fer sobre los pactes que eren stats convenguts entre lo dit argenter e los dits en Pere de Vilanova e en Guillem Francesch qui li donaren a fer la obra de la dita creu a I ansten I ss

Ítem mes en data lo dit Petro de Vilanova los quals lo dit Petro manimestor havia e de stabuin

daquells CCC ss. los quas lo dit en Niccholau Amenos ... per la sua anima a son compliment de pagual als dits CCC ss. Ítem diluns a V dites del mes de novembre en lany de MCCCC e tres lo dit en Petro de Vilanova dona en dites capitans presents mi Guillem Francesch presens en [?] en Montserrat Guitart e Nantoni Solans an Berenguer Pergunera e an Petro Mora capitans lany present de la confraria feu compliment de pagua a tot com que havia de donar del present compte XXXI ss X diners Ítem daltra part lus dona una tasa d'argent blanca que pesa qual que IIII onza mige poch mes poch menys Ítem daltra part lus dona una cuyl lexa d'argent ab los nans diurats

Ítem munten en rebuda los quals nos dona en renda entra del Sant Spirit e opus de la creu d'argent la qual stens feu a la confraria n'Antony Vinet VC ss.

Ítem rebens de Muntserrat Guitart capita de la dita confraria los quals nos dona e opus de la dita creu dels diners de la dita confraria cinquanta florins qui munten VL ss

2

A.- 1561, octubre, 8 - Verdú

Auntificació de les relíquies donades per l'abat de Poblet a la parròquia de Verdú l'any 1397.

Arxiu Parroquial de Verdú. *Documentos Varios*, t.4 (reg.293), doc.91.

Nos frater Petrus sacre pagina professor Dei et Apostolicam Sedis gratia Abbas monasterii beatae Mariae Populeti cisterciensis ordinis in Tarraconensis diocesi notum facimus universis esse apud nos in uno ex protocollis veneris qui fratris Dominici d'Alcoleja monachi et notarii publici prefati monasterii nostris cartam donationis sub verbis huius modi thenoris. In nomine Sancte et individua Trinitatis Patris et Filii et Spiritum Sancti Amen. Noverint universi hoc publicum instrumentum inspecturi quod die iovis que computabatur vigesima secunda dies mensis novembris anno a nativitate domini millesimo tricentesimo nonagesimo septimo in presentia mei fratris Dominici de Alcoleja monachii, ac concessione Regia nostri publici monasterii Populeti et in presentia etiam Bernardi Soler, Ioannis Martinez d'Esperça et Periconi Martini in dicto

monasterio commorantium testium ad hec specialiter vocatorum et rogatorum reverendus in Ihesuchristo Pater et dominus dominus frater Vicentius de gratia Abbas prefati monasterii Populeti de concilio expressa voluntate et concensu precetum monachorum sui prefini monasterii Ibidem existensium presentium videlicet honorabilis et circumspecti viri religiosi domini Berengaris de Angularia prioris, Ferrarii Mascaro, Bernardi Vallmoll, Jacobi Arnaldi maioris Verduni, Salvatoris Ribelles sacrisan, Petri Gallart maioris granygie Rivi Apis, Iacobi de Ponte bursarii, Petri Margenet infirmarii pauperum, Raimundi Almenara maioris sutoria dicti monasterii, Bernardi Salat cellararii minoris et Bernardi Adronerii cellanarii medi et plurium aliorum in multitudine copiosa. Abstraxit reverenter a quadam caxia argenti que intrus retabulum sive tabernacle altaris maioris eiusdem monasterii astabat, reliquias diversorum sanctorum et sanctarum videlicet infrascriptas. Primo de ligno Crucis dominus. Ítem de columna ubi fuit flagellatus dominus. Ítem de presepio domini in Bethleem. Ítem de lapide de la cova ubi Iesuschristus statit septem annis quando fugiebat de Herode. Ítem de sepulcro Christi et de sepulcro beata virginis Maria. Ítem de capillis beate virginis Maria. Ítem de lecto ubi beate Marie suos finivit dies. Ítem quoddam os beati Bartholomei apostoli. Ítem aliud os beate maria Magdalena. Ítem ubi stabat beata Maria Magdalena quando apasuit<sic> sibi Ihesuchristus. Ítem quoddam os quod fuit habitum de reliquiariis clarevallis et est de brachio beata Verena que fuit de numero undecim milium virginum et revellavit nomen suum beata Elizabet et multis virginibus in Colonia quas quidem omnes prefatas reliquias constabant suis scriptis titulis sue patafis testimonialiibus in eiusdem reliquiis scriptis apositis et affinis fore et esse sanctorum et sanctarum prenomina locum et aquo etiam locoevenerant per ut in ipsis scripturis sive titulis plenius continebatur quas quidem reliquias dictus dominus Abbas de concilio et bona voluntate de suorum predictorum monachorum ad humiliter devotam suplicationem iucatorum et per borum hominum loci de Verduno qui est dicti monasterii videlicet Anthonii Arnaldi Periconi de Vilanova, Petri Barba, et Berengarii Pereguiam iuratorum, Raimundi Lar, Anthonii Las, Guillermi Francisci notarii, Arnaldi Barba Tarragoni Perpiniani et Petri Amenos proborum hominum disposuerat et ordinaverat easdem reliquias universitati dicti loci seu ecclesia eiusdem dare affere et reverenter portare ut ibidem dominus noster Iesuschristus devotius ab omnibus glorificatur et dictus locus ab reverentiam et honorem tantarum sanctarum reliquiarum plus more solito veneretur. Et ut ab aliquo serali quibus non posset debium aliquod prefatis sanctis reliquiis imponi<sic> lam dictus

dominus Abbas quam prefati eius monachi voluerunt et requisierunt nec monet prefati probi homines loci de Verduno suplicarunt quateris de predictis orbis et singulis conficeretur hoc publicum testimoniale infrascriptum per me notarium supradictum et infrascriptum ut melius et venius fides plenaria ab omnibus impendatur sub sequente vero die dominica demane vigesima quinta predictorum mensis et anni prefate Sancte Reliquie fuerunt portate per monacos monasterii Populeti ad predictorum locum de Verduno que fuerunt predictos juratos et per bos homines ac etiam universitatem loci predicti reverenter humiliter et devote et cum sollempni processione recepte et in ecclesia eiusdem loci posita et post diari<sic> officii celebrationem ad castrum dicti loci per ipsarum dictarum sanctarum reliquiarum concervatione de portate sive deposite donuli<sic> dicti jurati et probi homines liquod reliquiarum argenti fieri et fabricavi fecissent in quo eadem Sante Reliquie possint reponi et honorifica custodiri que fuerunt acta predictis diebus locis mense et anno presente me dicto notario et presentibus etiam dicto reverendo domino abbate Jacobo Arnaldi majorali de Verduno venerabile et discreto Bernardo Bonfill vicario dicti loci et pluribus aliis prout superius in utraque dieta declaratur quam quidem sacrarum reliquiarum adeo piam donationem preincertam ad humilem suplicationem dilectorum ac fidelium nostrorum per bonum hominum et universitatis villa nostra de Verduno quia primitiva eiusdem donationis cartha vetustate et aliis corrupta esse dici suo ex protocollo superius memorato fideliter hic transcibi iussimus eamque per propria manus subscriptione et nostri maioris sigilli appentione<sic> communimus in testimonium ac fidem omnium premissorum. Datus in supradicto nostro monasterio Populeti die octavo mensis octobris anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo primo. Ut predictus Abbas de mandato prefati reverendi domini Abbatis frater Martinus de Marquina. In veritur cartha primitiva in prothocollo predicto folio centesimo trigesimo quinto – 135 – CXXXV.

B.- 1561, octubre, 8.

Autenticació de les relíquies donades per l'abat de Poblet en 1397

Arxiu Parroquial de Verdú. *Manual Notarial, 1636-1645* (reg.286/1), s/f. (full insertat)

Als 8 de octubre de 1561 fes autenticat lo acte de la donatio de les reliquies del reliquiari desta iglesia, lo qual contè que als 22 de novembre de 1397 lo Reverent fr. Vicent Abat de Poblet de consentiment de tot lo monestir trague de una caixa de plata guardada dins lo altar major de dit convent les reliquies que estan en dit reliquiari les quals son les següents:

Primo lignum Crucis. Ítem de columna Sancti fuit flagellatus Dominus. Ítem de presepto Domini Bethlem. Ítem de lapide de la cova Sancti Jesus Christus petit septem annis quando fugiebat de Herode. Ítem de sepulcro Christo et de sepulcro beate Virginis Marie. Ítem de Capellis beati Virginis Marie. Ítem de lecho Sancti beati Maria fuit finicuit dies. Ítem quod os beati Bartholomei Apostol. Ítem aliud os beati Marie Magdalene. Ítem quando stabat b. Magdalena quando aparavit sibi Christus. Ítem aliud os quod fuit habitus de reliquiario Clarevalis et es de Sanctis b. Irene que fuit de numero undecima millia Virginis et revelavit nomen Sancta beate Helisabet et multis virginibus in Colonia.
Inverit carta primitiva in protocollo predicto fol. CXXXV.

3

1594, setembre, 5 - Barcelona

Capitulació de la nova Creu processional de Verdú. Contracten per part de la vila de Verdú, Andreu Colom, flassader i jurat de la vila, i Joan Borrell, cantirer i sagristà de l'església aquest any, amb l'argenter de Barcelona Pere Farell. Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. Not. Francisco Vidal (menor) *Secundum Manuale Contractorum*, 30 des. 1593 – 24 des. 1594. fol.424r-425v.

Die V mensis septembris anni predicti MDLXXXVIII

Capitulatio finhita facta firmata et jurata per et mier<sic> Andream Colom flassaderius villa de Verdu diocesis Barchinone et juratum anno presenti dicte ville Joannem Borrer cantarerium eius ville et sacristan ecclesie prefata villa de Verdu ex una et Petrum Farell argenterium civem Barchinone pacte ex altera et large in bursa capitulationem anni currentis
Testes ibidem [Sebastianus Marti negociator civis Barchinone et Petrus Lunell scriptor Barchinone]

4

1594, desembre, 30⁵¹ - Barcelona

Primera època de la nova Creu processional de Verdú. El document es conserva amb importants llacunes a causa del seu deteriorament. Tot i això sabem que representa a la comunitat de Verdú el prevere Pau Ricart, beneficiat de l'església de Santa Maria del Pi de Barcelona, i fa entrega de 95 lliures a l'argenter Pere Farell. D'aquelles 21 lliures i 4 sous són en concepte del seu treball i les 74 lliures i 16 sous restants, sembla, per 30 marcs d'argent⁵².

AHPB. Not. Francisco Vidal (menor) *Tercium Manuale Contractorum*, 27 des. 1594 – 23 des. 1595. fol.2r.-3v.

Die XXX mensis decembris anno predicti MDLXXXXV

Ego Petrus Farell argenterius civis Barchinone clare vobis Andrea Colom flassaderio ville de Verdu et jurati anno presenti dicte ville et Joanni Borell canterario sacrista en la [...] ville e absentibus per in modum infrascripto [...] soluistis mihi septuaginta quinque [...] monete [...] septuaginta quator libre et sex deo solidos premetium triginta marchos [...] mihi dare et solvere [...]tis ut constat in capitulatione me et vero facta firmata et jurata penes notario infrascriptum die quinto mensis septembri prop preteri et viginti una libra et quator solui sunt ad un compte per las mans de fer la creu ut constat in eadem capitulatione modus vero solutionis dicti nonaginta quinque librarum fuit ut est talis quoniam pro vobis illas mihi debet et soluit venerabili Paulus Ritar presbiter beneficiatus in [concilia?] Beate Marie de [?] in presentia notari et testum idem in testimonium.

Testes sunt Martorianus Angles Pera [Torbuís?] et Josephus Vidal scriptores Barchinona.

5

1595, febrer, 16 - Barcelona

Segona època de la nova Creu processional de Verdú. Novament el beneficiat de l'església de Santa Maria del Pi de Barcelona, Pau Ricart, fa entrega a Pere Farell de 27 lliures i 4 sous que són per 4 marcs d'argent, a raó de 6 lliures i 6 sous per marc.

AHPB. Not. Francisco Vidal (menor) *Tercium Manuale Contractorum*, 27 des. 1594 – 23 des. 1595. Fol. 77r.-78v.

Ego Petrus Farell argenterius civis Barchinone clare vobis juratis ville de Verdu diocesis vicensis e absentibus per in modum infrascripto dedictis et soluistis mihi viginti septem libras et quator solidos monete Barchinone et sunt per quator marchos de argentiam ad adventi sex librarum et sexteiium solidorum per marchos quas mihi traditis per fabrica de la creu ecclesia de Verdu ut constat in privata capitulatione insta facta firmata pactes notario infrascriptum die [...] mensis prop preteris modus vero solutionis dicti viginti septem librarum et quator solidum fuit et talis quantias illas prop vobis mihi dedit et soluit venerabilis Paulus Ricart presbiter beneficiati in ecclesia Beate Marie de pinus presenta civitati Barchinone in presentia notari et testium cum deo regis.

Testes sunt Jacobus Vidal et Michael Casas Ajana <sic> civi Barchinone.

6

1595, març, 16 - Barcelona

Tercera època de la nova Creu processional de Verdú. Pau Ricart, beneficiat de Santa Maria del Pí, en representació de la Comunitat de Verdú, donà a Pere Farell, argenter, 20 lliures i 16 sous en concepte del seu treball a la creu de Verdú.

AHPB. Not. Francisco Vidal (menor) *Tercium Manuale Contractorum*, 27 des. 1594 – 23 des. 1595. Fol.123r.-124v.

Dicto die

Ego Petrus Farell argenterius civis Barchinona reconogco vobis honorabilis juratis ville de Verdu e adsentibus per manus venerabili Pauli Ricart presbiteri beneficiati in ecclesia parrochiali beate Maria pinus presentis civitatis Barchinona [...] de [...] mihi viginti libras et sexdeum solidos monete Barchinona in solutium prorrata de las mans de la creu qua facto in ecclesia ville de Verdu ut costat in capitulatione sunt penes notario infrascriptum die mensis prop preterium in ideo in testimonium

Testes sunt Petrus Sancta Pau Sansidinis<sic> cives et Petrus Lumell scriptor Barchinona.

7

1595, juliol, 11 - Barcelona

Última època de la nova Creu processional de Verdú. Pere Farell, argenter de Barcelona, davant d'Andreu Colom, flassader de Verdú i de Joan Borrell, cantirer, que foren jurat de la vila i sagristà de l'església parroquial respectivament l'any 1594, reconeix rebre 485 lliures i 13 sous, de les quals 258 lliures són per 37 marcs, 6 unces i 11 argenços d'argent, 113 lliures i 4 sous per 37 doblons d'or, i 114 lliures per les mans. Al final d'aquest document es fa una relació dels altres rebuts o èpoques rebudes (amb alguna errada de dades i anys), on se cita una època del 10 de maig de 1595, per 110 lliures i 5 sous per mans de l'argenter, que no hem trobat al protocol. Finalment es dona per cancel·lat el contracte i es paguen altres 99 lliures que restaven pel treball de Pere Farell.

AHPB. Not. Francisco Vidal (menor) *Tercium Manuale Contractorum*, 27 des. 1594 – 23 des. 1595. Fol.324r.-325r.

Ego Petrus Ferell argenterius civis Barcinone confiteor et recognosco vobis honorabilis Andres Colom flassaderio in anno proxime preterito MDLXXXIII jurato ville de Verdu diocesis vicensi et Joanni Borrell cantarerio civis dicti ville et indicto anno MDLXXXIII sacrista dicte ecclesie de Verdu presentibus per in modum infrascriptum deditis et soluitis mihi quadringentum octuaginta quinque libras et terdium solidos monete Barchinone et sunt videlicet duecentum et quinquaginta octo libras provalore triginta septem marchs sex unsiarum

et undecim argensos de plata positus pro faciendo la creu de plata ad opus ecclesie beate Maria dicte ville de Verdu juxta capitulationis inter me et vos factum penes notarium infrascriptum die quinto mensis septembris proxime preteriti et anni millesimi quingentesimi nonogesimi quarti centum terdeum libre et quator solidi pro valore triginta septem doblas deor <sic> positorum ad opus dauranti dictam crucem et alique centum et quatro ideum libre pro meis laboribus sive per las mans faciendi dictam crucem juxta formam precalendate capitulationis modus vero solutionis dictarum quadringentium octuaginta quinque librarum et tertium solidum fuit et est talis quomam ex illis de dictis et soluistis vos dicti Colomer et Borrell mihi numeran docentum et triginta libras ut costat indicta capitulatione Ítem die trigesima decembris 1596 nonaginta quinque libris numerando per mans venerabilis Pauli Ricart presbiteri de quibus firmavi apocham penes notarium infrascriptum viginti septem libris et quatuor solidos per mans dicti venerabilis Pauli Ricart die decima septima february proxime presenti de quibus firmavi apocham penes notarium infrascriptum dicto die. Ítem viginti libras et sexdecim solidos numerando per manus dicti venerabili Pauli Ricart die XVI marti proximi preteriti de quibus etiam firmavi apocham penes notarium infrascriptum dicto die. Ítem centum decim libras et quinque solidos numerando per manus dicti venerabili Pauli Ricart presbiteri de quibus [...] chirografum die decima mensis may proxime preteriti et restantes vero nonagintas noven libras recepti numerando per manus vostras dictis Andreis Colomer Joannis Borrel in presentia natus et testum et ideo renuntio cancellis et annullans cum presenti predicti instrum capitulationis firmavit

Testes sunt Gabriel Torrent textor lane civis Petrus Lunell et Julianus Soler scriptorum

8

1595, desembre, 7 - Verdú

Acte de benedicció de la nova Creu processional de Verdú.

Arxiu Parroquial de Verdú. *Manual Notarial*, 1595 (sig.201/3), s/p.

Die iouis septima mensis desembris anno a nativitate domini millesimo quingentesimo nonogesimo quinto Verduni

Cunctis pateat et sit ad sutioram rei memoriam es ad modum illustrisimus et Reverendisimus dominus Don Pedro Jayme dei et apostolica sedis gratia episcopus vicentius et regius consiliarius proseguunt la visita general en la present iglesia parroquial de la present vila de Verdu entre nou y deu hores de mati benehi una creu gran de altaria prop de vuyt palms

que poch mesos avie la aviem fet fer en Barcelona a la qual concedi quaranta dies de perdo per a tots quels que devotament mirant aquella diran y proferiran estes paraules so es *benefit y lloat sie lo sanctissim nom de Iesus* y tantes quantes vegades o diran quanyaran dita indulgencia o dies de perdo superquibus etc. actum etc.

Testes sunt illorum et ad modum reverendos dominus Iohannes Amigant decanus in ecclesia civitatis de Manresa et officialis dicti domini episcopi et honorii Thomas Palmerolo villa Cervarie.

[*al mateix foli es conserva el següent full isolat*]
Die iouis septima mensis desembris anno a nativitate domine millesimo quingentesimo nonagesimo quinto verduni

Presente et ad hec vocato me Iacobo Ramon presbitero vicario parochialis ecclesia S. Maria villa Verduni vicenci diocesi ordinaria ancte notari publico et presentibus etiam illustrisim et ad modum Reverendo domino Iohanne Amigant decano civitatis minorica ac officiali ad modum illustrissimi et reverendi domini domini Petri laime episcopo vicenti et honorabili Thomas Palmerola negociatori villa Cervarie protestibus ad hec vocatis specialiter et assumptis constitutis personaliter dictus ad modum illustrisimus et Reverendissimus dominus vicentum episcopus intum ecclesiam parochialem dicte villa Verduni in sequendo visitam generalem sua diocesis dicta die iouis mane inter nonam et decimum horas sollempniter benedixit crucem argenteam y sobredorada noviter factam et ipsam crucem aspicientibus et devota dicentibus hec verba (*Benefit y lloat sie lo sanctissim nom de Iesus*) concessit quadraginta dies de perdo y tantes quantes vegades o diran quanyaran los sobredits dies de perdo etc. superquibus etc actum etc.

Testes ut supra etc.

9

1597, agost, 15 - Verdú

L'argenter Hierònim Porta rep 90 lliures, 2 sous i 8 diners per dos canadelles i una bacina que ha fet per a l'església parroquial de Verdú.

Arxiu Parroquial de Verdú. *Inv. y comptes de la Sagristia desde 1555 en avant.* (sig.172), s/p.

lo Hier Porta argenter a torch aver rebut de Andreu Colom i den Baltasar Prim secrístans de la vila de Verdu per los candeleros i basina sent noranta liures dos sous y vuit dines dich 90 ll. 2 ss. 8.

fet als quinze de agost de lani 1597.

10

1599, abril-desembre - Verdú

L'argenter Hierònim Porta reconeix, en un al-

barà del 26 d'abril de 1599, haver rebut dels sagristans de l'església de Verdú 100 lliures. En un altre compte del 28 de juliol del mateix any els sagristans de Verdú consignen que han portat els canelobres de Cervera i que han pagat a l'argenter les 70 lliures i 3 sous restants pel seu treball.

Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga. *Documentos Varios.* volum isolat, s/p.

lo Hieronim Porta argenter de la vila de Cervera confes aver rebut dels senyors Miquel Minguela y Masià Martí, tots de la villa de Verdú, sacristans en dit ani de 1599, sent liures dich sent liures, les quals son per uns candeleros de higlieia y les tinch rebudes ab molts partits y per la veritat ne fas lo present albara de ma mia sobre dit, vull als 26 de abril de lani 1599.

Mes te rebut lo dit Porta quant nos ne portaren los quandeleros setanta liures tres sous, dich 70 ll. 3 ss.

Als 28 de juriol any 1599 avem portats lo quandeleros Masià Martí i io Miquel Minguela de Cervera quosten sent setanta liures tres sous dich 170 ll. 3 ss. i son aquabat de pagar, pesen diuit marchs quosten vint i quatre reals per march de obrar i avem donada entre tanta plata quom el nos adada obrada li avem donada la plata ab peses de setse sous, dich 170 ll. 3 ss.

Als 24 de desembre any 1599 avem fetes fer unes quanadeles de argent ab un plat de plata pesen tres marchs i mig i les mans quosten entre tot trenta sinch liures, dich 35 ll.

Als 24 de desembre any 1599 avem fet quobrir un misal que quoste entre tot vuit liures, dotse sous, dich 8 ll. 12 ss.

11

1610, desembre, 6 - Verdú

Els sagristans de l'església de Verdú en l'any 1610, Hierònim Mero i Antoni Talamero compren una creu d'argent realitzada per Pere Caraltó o Queraltó (segons l'inventari de 1633), argenter de Barcelona. Creu pesada per Andreu Tamarit, argenter i contrast de Barcelona. Creu que no es conserva actualment.

Arxiu Parroquial de Verdú. *Inv. y comptes de la Sagristia desde 1555 en avant.* (sig.172), s/p.

Als 6 de desembre de 1610 Ieronim Mero y Toni Talamero secrístans de Verdu portada una creu de plata que avem feta Francisco Pere Caralto argenter de Barcelona la qual pese 11 md y 2 onzes 3 aegentos dic 90 onzes y 3 argensos y de mans vint y sinc reals de mans per marc que val de mans 28 lliures 2 sous y vint y vuit reals de la creu de fus y la vergua de fero y lo borde que tot pleguat preu suma de 112 lliures y avem la rebuda en Cervera la vegilia de la cobcesio de dit ani y en nostra y sensia ses pesada y el a modo rebuda y

paguada enquera que ia venie pesada y marcada del propi de la siutat de Barcelona com conste ab est albara que es asi.

[*en un paper cosit al final del foli es pot llegir*]
Per la creu de argent ab la planxa dels costats y las tatxas – 11 md 2 onzes 3 argentos que son – 90 onzes 3 argensos pesat per mi Andreu Tamarit argenter y contrast de la ciutat a 9 de octubre 1610.

12

1633 - Verdú

Inventari dels objectes litúrgics de l'església parroquial de Verdú, redactat l'any 1633 pel vicari perpetu Mn. Jaume Ramon.

Arxiu Parroquial de Verdú. *Documentos Varios*, t.2 (sig.291, doc.118), s/p.

Inventario de los objetos que se encuentran en la sagristia en el año de 1633.

Per a obsemperar lo present ordenat y manat per lo Excelent y Reverent senor don Miquel Santos y de san Pedro per la gracia de Deu y de la Santa Sede Apostolica bisbe de Solsona del concell de sa magestat y per a leshores son lloctinent y capità general en lo present principat de Cathalunya y comptats de Roselló y Cerdanya en la visita per so excellencia feta de la Parrochia Iglesia de la present vila de Verdu als vint y hu del mes de febrer del any mil sicents vintysis, en lo article, o, numero vint y hu del proces de dita visita, y apres lo ordenat per lo molt Reverent señor Miquel Argullol en S. F. dor Cabiscol de la santa Iglesia de Solsona visitador general en dit bisbat per lo dir excelentissim señor don Miquel Santos de san Pedro en la visita feta de dita Iglesia als vint y quatre dies del mes de maig del any mil sicents vinty set en lo numero o article quart del proces de dita visita. E finalment pera posar en executio y obeir lo provehit y manat per lo molt Illustrisim y Reverendissim mon señor sia don Pedro de Puigmary y Funes en les lletres pastorals en lo numero quint se fa lo present memorial reportori o inventari en lo qual per orde se continuaran y describiran totes les coses quey ha en la secrestia de dita Iglesia de coses de plata, ornaments y de mes iocalies en lo modo y forma seguent scrit y continuat de ma de mi Jaume Ramon prevere y vicari perpetuo indigne de dita Iglesia inseguint y obehint als sobredits manaments - 1633 -

Les coses de plata

Primerament y ha en dita secrestia dos vasos de plata pera tenir reservats lo santissim sacrament ha hu petit de plata sens daurar a modo de un coffret, lo qual per tradicio antiga tenim lo feu fer un bisbe de Vich - y altre gran a modo de custodia ab dos angels sobredaurat ab ses creuetes per remato y un vericle de plata sobredaurat de bon pes y ben obrat ab sos

chrestalls per a portar lo santissim sacrament per les profesons del dia de corpus y cap de octava y tercercs diumenges per raho de la conffraria.

Ítem y ha una altra custodia o reliquiari de plata sobre daurat dins del qual y a moltes reliquies y del lligno crucis de les quals y del dit lligno crucis ne feu donacio als honorables iurats y promens de la present vila lo molt Reverent señor don fra Vicens abbat de Poblet als vinty dos dies del mes de novembre de mil trecents noranta y set com conste ab un Transumpto Autentich en lo Archiu de la present universitat E la qual custodia esta ab dos angels y per remate una creu de plata sobredaurada y en ella un concavo en lo qual esta encayxada una particusa del lligno crucis sobredit la qual custodia reliquiari se porte en les professons ordinaries.

Ítem y ha altra custodia o reliquiari no molt gran de plata sens daurar ab un vidre dins del qual y ha un os del cos del glorios Sant Ramon de Penyafort lo qual envia hi feu merce y caritat als iurats e universitat de la present vila lo molt Reverent pare mestre Raffael Triffos trobantse prior del convent de Santa Catheryna martir de Barcelona lo qual a pres mori bisbe delna conste de la carta ab que envia dita reliquia feta en Barcelona als 23 de abril de milsicents y quatre [*al margen*: esta la dita carta incertada en lo manual del dit mº Pou als primers de maig de 1604] y de la receptio de dita reliquia ab acte rebut per lo discret mº Bernat Pou notari al temps de sa mort en la present vila habitant al primer de maig de dit any de 1604 - y apres als vinty set de ianer de mil sicents vinty nou y posarem dins dit reliquiari un os y reliquia del glorios martir Sant Flavià per a fins a tant ha sen fet un reliquiari per a poderlo tenir.

Ítem y ha una altra custodia o reliquiari de plata sens daurar ben obrat lo qual en Balthasar Guixar pages de la present vila en son testament deyna ordenat se fes pera tenir y guardar una reliquia del glorios Sant Ignaci martir la qual a peticio de dit Guixar dona hi feu donacio a la present Iglesia lo molt Reverent Pare fra Christofol de Albornos religios del orde del para Sant Agusti conste de dita donacio y recepcio de dita Santa Reliquia ab acte rebut per lo discret mº Bernat Pou notari y als dos del mes de jener de mil sicents y nou.

Ítem altre vas de plata sens daurar lo qual se feu per a posar loli de la extrema unctio y encara nos hassen fet servir, sols servi pera tenir la Reliquia del glorios Sant Ignaci fins a que hi fonch fet son Reliquiari particular.

Ítem y ha en dita secrestia unes Chrismelles de plata per a portar los olis sants dins un coffret de noguer - y una petxina de plata pera llansar laygua al cap dels inffants quant los batejam ben obrada.

Ítem y ha en dita secrestia uns encensaris ab sa naveta y cullera tot de plata ab un salpas-

ser tanbe de plata - y una corona de plata de nostra señora.

Calsers

Ítem y ha en dita sagristia dos calcers de plata sobredaurats la hu la antich y laltre fet a la moderna de molt pes y ben obrat lo qual dona a dita secrestia lo Illustrissim y Reverendissim don Juan Theres de bona memoria archebisbe de Tarragona y virrey de Cathalunya juntament ab un tern de brocat.

Ítem y alter claser de plata sens daurar feta la moderna de bon pes lo qual es de la marmessoria y capellania den Anthoni Arnau y de sa muller.

Canadelles o vinageres

Ítem y ha en dita secrestia dos parells de canadelles o vinageres de plata la un parell sens daurar les quals feren mestre Macia Marti y Miquel Minguella sacristans en lo any mil sinccents noranta y nou juntament ab un plateret de plata que tot junt costa trenta y sinch lliures dich 35 ll.

y laltre parell daurades y de bon pes les quals dona lo pare Antoni Teres nebot del dit Illustrissim archebisbe don Juna Theres juntament ab unes patenes, casulla, capa, frontal y thovallolla de seda xamellosada rebita morada Ítem mes y ha en dita secrestia una bacina o fons de plata prou ben obrada y mes quatre portapaus de plata sobredaurats.

Candeleros

Ítem mes y ha en dita secrestia sis candeleros de plata. Un parell petits ia antichs mes altre parell misencers los quals feren fer Andreu Colom y Balthasar Prim sacristans en lo any mil sinccents noranta y set y costaren los dits candeleros y la sobredita bacina que tanbe la feren ells fer costa en tot cent noranta lliures dos sous y vint diners dich 190 ll 2 s. 8 d. y altre parell ben obrats y de bon pes los quals feren fer Macia Marti sastre y Miquel Minguella sacristans en lo any mil sinccents noranta y nou feulos Hieronim Porta argenter de Cervera costaren cent setanta lliures y tres sous pesaren devuyt marchs costaren de mans vint y quatre reals per march.

Bordons

Ítem mes y ha en dita secrestia quatre bordons de plata la un parell antichs y lo altre parell mes nous se comensaren adonar a fer a mestre Josef Mensa argenter de Cervera en desembre de mil sicents y tres per en Anthony Riber y Jaume Valls sacristans en dit any y acabarense en agost de 1604 essent sacristans en Juan Borrell y Jaume Rialp costaren en tot 151 ll. 6 ss. so es plata 122 ss. mans 28 ll 8 ss. los ferros 8 ss los fusts 10 ss. que tot es cent cinquanta y una lliura y sis sous.

Creus

Ítem y ha en dita secrestia sinch creus de plata les tres son de la secrestia so es una molt antiga de poch pes. Altra de plata sens daurar mi sencera la qual feren fer en Anthoni

Talamero y Hieronim Miro sacristans en lo any mil sicents y deu pesa la plata noranta honces y tres argensos costa de mans a raho de vinty sinch reals per march valgue de mans 28 ll. 2 ss. costa entre tot centy dotse lliures [*a/margen*: feula m^o Pere Queralto argenter de Barcelona] y altra de prop de vuyt palms de alsada sobredaurada de molt pes y valor que segons deyen costa de mans mes de cent lliures la qual feren en lo any 1595 - y dos de altres la una daurada y ben obrada de la confradia del Sant Sperit y laltra sens daurar de la confraria de nostra Señora del Roser de bon pes y ben obrada se feu fer essent capitans m^o Estheve Gremio prevere y Climent Prim en lo any.

los terns y vestiments

Primo un tern de brocat de tres altos so es devant altar capa casulla dalmatiques tovallola y gremial, lo qual tern dona lo dit Illustrissim señor don Juan Theres Archebisbe de Tarragona y virrey de Cathalunya a dita sagristia y universitat.

Ítem altre tern de vellut vermell so es devant altar capa ab cenefa y brodada de carxoffes la qual capa costa cent y dotse lliures dues casulles la una mes nova y millor es de la confradia del Sant Sperit y la altra ab ses dalmatiques de la dita sagristia y una tovallola de domas vermell brodada als caps ab un evangeliste a cada cap la qual tovallola feren fer en Pere Moliner y en Anthoni Valls sacristans en lo any mil sinccents cinquanta y nou costa deu lliures y ab gremial de vellut vermell.

Ítem y ha en dita secrestia altre tern de domas blanch so es devant atar ab una figura de nostrs sñora y dos angells ab son incensary y naveta brodats lo qual feren fer en Barthomeu Colom y Andreu Colom sacristans en lo any mil sinccents vuytanta costa dit devant altar vint y tres lliures dich 23 ss. y casulla dalmatiques tovallola y gremial ab un cobri faristol del altar y mes dues capes de domas sense sanefes sino sols ab passama de 61 senyalades les quals feren fer en Balthasar Guixar y Juan Colomes sacristans en lo any mil sicents y devuyt costaren noranta y una lliures.

Ítem y a en dita secrestia altre tern de brocadello de color moraty naransat so es devant altar, capa casulla dalmatiques y tovallola los quals vestiments feren en Valencia en Juan Borrell y Bernat Colom sacristans en lo any mil sicents y hu y costaren en Valencia doccentes y honse lliures dich 211 ll.

Ítem mes ha en dita secrestia dues capes de vellut morat ab ses cenefes moshejades ferense en Barcelona essent sacristans en Bathomeu Duch

Ítem mes y ha en dita secrestia altre tern de vellut negre so es capa casulla dalmatiques y tovallola lo qual tern se feu en lo any mil sinc

cents sexanta y vuyt [al margen: 1568] essent sacristans en Barthomeu Riber y en Jaume Segarra costaren setanta y una lliure dotse sous dich 71 ll. 12 ss.

Ítem mes y ha en dita secrestia altre tern de tafata blanch so es dues casulles dalmatiques y tovallola molt aldana los quals vestiments feren fer essent sacristans en Balthasar Guixar. Ítem mes y ha en dita secrestia altre tern de tafeta vert so es casulla y dalmatiques los quals vestiments feu fer Balthasar Guixar ay tovallo-la de seu vert fals.

Ítem mes y ha en dita secrestia uns vestiments de vellut de tripa fals vert so es casulla y dalmatiques los quals feren fer en Barcelona essent sacristans en Montserrat estalella y en Juan Grenyo en lo any mil sinccents setanta y vuyt costaren trenta y sis lliures dich 36 ll.

Ítem mes y ha en dita secrestia un tern de seda retorta xemelotada ab aygues de color morat so es devant altar capa casulla y dos platenes stoles y maniples y tovalloleta per a temps de quaresma advent tempores y difunts ab un cobrimissal del mateix los quals vestiments dona lo molt Reverent señor doctor Anthoni Theres y Clarasso qui mori hermano en Barcelona en la casa de Betlem companya de Jesus nebot del sobredit Illustrissim señor don Juan Theres Archebisbe de Tarragona memoria qui mori essent virrey de Cathalunya. Ítem y ha una capa de brocat de pel o tripa ab sa saneffa y capilla molt ben brodada y obra-da que es de la confraria del Roser la qual fe- ren fer en Valencia.

Ítem y ha en dita secrestia una capa de vellut vermell ja molt vella y antiga.

Ítem mes y ha en dita secrestia un talem de vellut vermell ab les caygudes de domas ver- mell y en lo mig brodat un calser ab la ostia y dos angels brodat.

Ítem mes y ha en dita secrestia dos gremials o capetes de brocadello per a portar lo santissim sacrament als malalts la una molt antiga y l'altra nova y un cobremissal de vellut morat.

Ítem y ha en dita secrestia dos missals y un peno de domas vermell per a les pefessons y mes y ha quatre bosses per a tenir corporals una de domas blanch ab son cobrecalser de tafeta blanch altra de seda brodada ab les ar- mes del señor abat don Juan de Guimera altra de brocadello morat y maranyat o groch ab un cobrecalser vermell de taffeta molt ben brodat y altra de seda retorta xamellotada morada ab son cobrecalser de tafeta morat molt antich y altre de tafeta vermell ia molt usat.

Ítem mes y ha en dita secrestia los corporals següents so es uns obrats de seda y or ab sa cuberta molt ben obrats los quals envia de Valencia m^o Anthony Marti prevere germa de mestre Macia Marti desta vila iuntament ab lo cobre calser vermell de taffeta brodat de or sobredit - mes altres corporals tambe obrats de sada y or los quals dona lo sobredit señor

doctor Anthony Theres y tres o quatre altres corporals comuns.

Ítem mes y ha en dita secrestia unes caygudes de tafeta entre doble vermell y poch per a empaliar lo presbiteri que son sis peces y mes dues Porpres per a empeliar tambe la iglesia y per a posar sobre la caixa de morts de vellut vermell la una es de dita sagristia y l'altra de la confraria del Sant Sperit.

Ítem mes y ha eb dita Iglesia quatre banderes una de domas vermell Altra de domas blanch que es de la confraria de nostra señora del Ro- ser Altra de domasquillo morat que compraren lo dit domasquillo coranta y una lliures y vuyt sous y nuo diners y l'altra de domasquillo vert y groch o naranjat de la devocio de Sant Estheve.

13

1643 - Verdú

Pes i cost dels nous canelobres de l'església de Verdú, realitzats l'any 1643.

Arxiu Parroquial de Verdú. *Documentos Varios*, t.2. años 1475-1894, (sig.291), s/p.

Pesen los candeleros de Verdu devuit maretz quatre argensas que val sent y vint y nou liures setze sous y sis dines la argent - 129 ll. 16 ss. 6

per les mans quoranta y tres liures quatorce sous - 43 ll. 4 ss.

mes fer lo marcar un sou - 1 ss.

mes fer la fusta dels peus - 6 ss.

mes fer lo ferro que puia la llum cap al atre vuit sous - 8 ss.

[suma] 173 ll. 15 ss. 6

per mans de les patenes deu reals que pesen set onzes deu argensos m^o Talavero me les dona a fer - 1 ll.

14

1643, octubre, 8 - Verdú

Còpia o extracte del contracte entre la comu- nitat de Verdú i l'argenter de Barcelona, Jaume Garriga, per a l'execució d'uns canelobres.

Arxiu Parroquial de Verdú. *Documentos Varios*, t.2. años 1475-1894, (sig.291), doc.61.

Die 8 octubris 1643 dictum

La plata que te encomanada lo Jaume Garriga per ho fer los candeleros de peu triangular es Primo de la plata de Arago trenta una onsa, dich 31

mes ab altra pessada de pessés dels candeleros vells coranta y sis onzes, dich 46

Suma la sobredita plata 77 onzes que son deu marchs y sinch onzes, dich 10 m. 5 onzes

La qual plata te rebuda Jaume Garriga argen- ter ciutada de Barcelona per fer uns candeleros triangols de pes setse marchs poch mes o menos y per ajuda de costa dels sobredits candeleros sen aporte dit Jacme lo que se

farsen ara de les arandales dels candeleros mitians i majors y dels dos metiers grans los quals candeleros promet donar fets dit Jaume de la mida que se li es donada so es cerca de dos dits mes alts que los majors quinze dies antes de Nadal y los honorables iurats que son aqui presents qui son Antoni Busquet y Miquel Miquelo ab presentia dels dos secristans del any corrent qui son Baltasar Biber y m^o Marti Joan Balsells donant tant de les mans com de la plata quei afigida que fon aprometen donar setanta una lliura y per los ports per quant ha de donar dits candeleros posats dins la present vila se li afig tres lliures que tot iunt fa la suma de setanta quatre lliures les quals li aprometen pagar dits honorables iurats y secristans so es la meitat lo dia que aportara dits candeleros y la restant meitat lo dit dia a sis mesos fiat cum iurament et obligatione bonorum dicti Garriga et presentis iuratis Testes huius [?] sunt honorable Marchus Colom prevere iurat et venerable Petrus Castanyer presbiter presentis ville

1 En el document consta clarament l'any 1595 (MDLXXXV), encara que sembla una errada del notari perquè el volum continua amb el mes de gener de 1595, el que vol dir que la primera data deu tractar-se de 1594. Així mateix els espais entre claudòtors indiquen l'estat deficient del document o la desaparició del mateix pels xilòfags, que impossibilita evidentment la seua lectura.

2 En aquest cas el marc d'argent surt aproximadament a 2 lliures, 9 sous i 10 diners, mentre que a l'any següent el marc costa 6 lliures i 6 sous. No sabem si la diferència es deguda a un augment considerable de l'argent o a la lectura fragmentària del document donat el seu estat de conservació deficient, com hem reiterat.

15

1643, desembre, 17 - Barcelona

Jaume Roig, argenter i contrast de Barcelona, pesa els canelobres realitzats per Jaume Garriga, argenter també de Barcelona.
Arxiu Parroquial de Verdú. *Documentos Varios*, t.2. años 1475-1894, doc.61 (sig.291), s/p.

Pesan los candeleros triangols ab son anyament arandelas y matxeros sisellats de mig relleu ab sos armas als obals tot iunts pesan 17 marchs 2 onsas y dos argensos, dich 138 onsas 2 ar. que a 23 ss. la onsa val la plata cent cinquanta vuyt liures, setse sous y deu diners, 158 ll. 17 ss. 10

Pesat per mi Jaume Roig argenter contrast de la present ciutat vuy a 17 de desembre 1643 Per pesar 9 ss. 6

Mes los gastos se son fets en dits candeleros

per las animas y de mes cosos al ferrer setse sous, dich 16 ss.

Mes per las arandelas de fusta y peus deu sous ,dich 10 ss.

Mes per las arandelas de aram so es per les mans y aram y stenyar una liura deu sous, dich 1 ll. 10 ss.

Mes per la caixa de portar los candeleros catorse sous, dich 14 ss.

16

1644, setembre, 25 - Verdú

Àpoca de 49 lliures que rep Jaume Garriga, argenter de Barcelona, pels canelobres fets l'any anterior per a l'església parroquial de Verdú.

Arxiu Parroquial de Verdú. *Manual Notarial*, 1644-1645 (sig.227/1), s/f.

Die dominica vigesima quinta mensis septembris anno a nativitate domini millesimo sexcentesimo quadragesimo quarto Verduni Solsonensi diocesi.

Ego Jacobus Garriga argenti faber sive argenter civis Barcinone gratisentis confiteor et in veritate recognosco vobis honorabilis iuratis presentis villa licet ab centibus et vobis honorabilis Roco Minguella altero exsacristanis anni currentis ecclesia presentis villa Verduni suis presenti quod a vobis dicto Minguella dicto nostre habui et recepi quadraginta novem libras monete barcinone etc sum persimibus quas dare et solvere michi tenebatis ad complementum illarum septuaginta quatuor librarum dich 74 ll. michi permissorum et debitatum per [¿] in in[¿]is debitoriis imposse venerabilis domini Petri Ortis vicari perpetuo presentis ecclesia Verduni sub calendario 8 octubris alterius vero 28 desembris 1643 quas quidem quadraginta novem libras confiteor me recipisse per manus dicti Roqui Minguella : volens et mandans quod virtute presentis apocha predicta debitoria sint cassat nulla taliter quod etc. et ideo renuntiadores manonesse etc. et sich inveritate non concistere etc. et dolo malo etc. presentem vobis facio apocam de receptis dicti quadraginta novem libris in testimonium proedictorum etc actu etc.

Testes sunt venerables Iosephus Castanyer presbiter presentis villa Verduni Ioannes Domenech manyanus villa Cervaria et Bernardus Morera sartor dicta villa Verduno.

17

1682, agost, 6 - Verdú

L'argenter de Tàrrega, Francisco Porta, rep una lliura i quatre sous per adobar o reparar un canelobre d'argent i dos gafets d'una capa de l'església de Verdú.

Arxiu Parroquial de Verdú. *Documentos Varios*,

t.2. años 1475-1894, doc.61 (sig.291), s/p.

Es veritat com yo Francisco Porta argenter tinch rebut de Sr. Joan Prim prevere y vicari de Verdu dotse rels digi 1 ll. 4 ss. y dits son per lo remendar un candelero de plata y un parel de gafets de una capa de la segrestia y per eser lo ver far lo present vui en Tarrega als 6 de agost de 1682

Francisco Porta argenter

Referència al llibre de comptes de la sagristia Arxiu Parroquial de Verdú, *Inventari y Comptes de la Sacristia desde 1555 en avant* (sig.172), s/p.

Ítem mostren aver pagat dotze reals al argenter Francisco Porta per remendar un candelero de plata y un gaset de una capa de domas blanch, 1 ll. 4 ss.

18

h. 1687 - Verdú

Comptes de la sagristia de l'església parroquial de Verdú per la compra d'un vericle, dos encensers, un calze i un copó.

Arxiu Parroquial de Verdú, *Documentos Varios*, t.5 (sig.294), doc.26.

[...]

Vericle [al marge]

Ítem poso en descarrega aquelles set centes vint y tres lliures deu sous y vuyt dines que tinch pagades per tantes ne a fet de gasto lo vericle entre plata or, pedres, mans, ports y demes ade=

rencies com en lo compte llarguer de dita obra especificament es de veurer - 723 ll. 10 ss. 8

[...]

Encensers [al marge]

Ítem poso en descarrega trenta una lliures dos sous y sis dines que es lo que tinch pagat per los encensers de plata nous que se han treballat pera nostra iglesia en Barcelona en lo

mes de janer de 1685, y asso es ademes de la plata que donarem dels encensers vells com en lo compte llarguer de dita obra es de veurer. son - 31 ll. 2 ss. 6

[...]

Calse [al marge]

Ítem poso en descarrega aquelles corante nou lliures y catorse sous que tinch pagat a Barcelona per lo or, mans, y dos onses de plata, tot lo qual a fet y portat de gas= to lo calse nou de plata dorat ques veu y trobe en nostra iglesia com especificadament conste en lo compte de dit calse 49 ll. 14 ss.

Globo [al marge]

Ítem poso en descarrega coranta tres lliures y quatre sous que tinch pagat a Barcelona per lo gasto que a fet lo globo de plata dorat que tenim novament en nostra iglesia per a la reserva ademes de la plata del vas antich que donarem com conste tot especificadament en lo compte de dit globo 43 ll. 4 ss.

[...]

NOTES:

¹ Treball realitzat dins el marc del Projecte de Recerca X0144: *Art en àmbits perifèrics a l'època moderna*, Lleida, 1999 [coord. X.Company], finançat pel Vicerectorat d'Investigació de la Universitat de Lleida i per l'Ajuntament de Lleida.

² Segons inventari signat el 10 de gener de 1890. APV, *Documentos Varios*, t.2 (sig.291), s/p.

³ Arxiu Històric Comarcal de Cervera. Fons Dalmasas, *Libro de Noticias*. Mn. Ramón Berenguer y Cintillas. 15 septiembere 1889 - 1907. s/f

⁴ Vicari perpetu de Santa Maria de Verdú des de finals de 1866 fins al febrer de 1878. Després de deixar la vicaria de Verdú va tornar al seu poble natal, San Llorenç, com hem dit, i va morir el 8 d'octubre del mateix any, a dos quarts de sis de la tarda, a l'edat de setanta quatre anys. Encara que fou soterrat al seu poble el nou ecònom de Verdú, mn.Raimundo Ribalta, celebrà una missa per la seua ànima el dia deu del mateix mes. APV, *Òbits, 1671-1811* (sig.314/1).

⁵ *Consuetud per us del Rnt. D. Josep Antich, relativa a las funcions que se celebran en la Iglesia Parroquial de Santa Maria de Verdú*, APV, *Documentos Varios*, t.6 (sig.295), doc.53.

⁶ APV, *Inventari y Comptes de la Sacristia desde 1555 en avant* (sig.172), s/p.

⁷ APV, *Òbits, 1635-1670* (sig.302), octubre, 1644, s/p.

⁸ APV, *Documentos Varios*, t.1 (sig.339), s/f. A continuació del text de Ramon Cortadellas hi ha una nota afegida pel vicari perpetu que li va succeir, i diu: "Dr. Francisco Permañer V.I. advertesch que la sobre mencionada devoció se perdè ja al temps del reverent Cortadellas V.I. que fou de manera que jo no he aconseguit res. També lo any que vaca esta V^a[icaria] P^a[erpetua] per mort de dit Cortadellas llevaren las horas canòniques de esta parroquial y convertiren las horas canòniques en aniversaris al prudent judici de cada qual queda del modo ha quedat esta parroquial pues lo fi de cantarse las horas canòniques y officio Divino en la Iglesia es per mouer al Poble a devoció". Mn. Ramon Cortadellas va morir el 2 de gener de 1758. APV, *Òbits, 1671-1810*, (sig.314).

⁹ BERLABÉ, Carmen y FITÉ, Francesc: «El Misteri de la Colometa a la Lleida del segle XV», *Manuel de Montsuar, degà de Lleida i President de la Generalitat de Catalunya*. (a cura de J. J. Busqueta i M. E. Balasch). Lleida, Amics de la Seu Vella de Lleida, 1994, pp.69-120.

¹⁰ Sagristia construïda al 1632, pels mestres de cases Antoni Rodríguez i Lleonard Claris de Cervera, darrere de la primigènia capella del Santíssim Crucifixi de l'any 1554 (abaciat pobletà de Domènec Porta), encara que als documents surt com capella de Santa Ana.

Després l'any 1892 convertiren l'àbsis romànic de l'església en l'actual sagristia i la de 1632 passà a engrandir l'actual capella del St. Crucifixi. APV. *Manual Notarial, 1632-1636* (reg.249/1), 31 d'agost.

¹¹ "Nos Don Luis Sans per la gracia de Déu y de la Santa Sede Apostòlica, Bisbe de Solsona y del Consell de sa Magestat, ab tenor de les presents a instantia dels honorables jurats de la vila de Verdú, diem y manam en pena de excomunicatio a totas y sengles personas de qualsevol stat, orde, preheminantia, o, conditio sian, que tingan, o, sapigan altres tenir, haver pres o furtat de la sacristia de dita iglesia de Verdú una creu de plata y dos calçers, que dins sis dies primer vinents del deia de la publicatio de les presents en avant comptadors, los qui tinguen ho restituescan al venerable vicari perpetuo, o, a nostre degà de Tàrrega y los quin sabran ho denuncien en poder de hu dells. Altrament passat dit termini se procohirà contra dells conforme de justitia. Datta en Solsona a XXIII de març 1609". Noticia publicada a la parròquia de Verdú el 25 de març del mateix. APV. *Docs...*, t.2 (sig.291), doc.15.

¹² AHCC. Fons Dalmasas, *Libro de Noticias*. s/f.

¹³ Signat el 21 del mes de gener de 1694 pel vicari perpetu de la vila mn. Josep Talavera. APV. *Docs...*, t.2 (sig.291), doc.121. (en aquest volum també es troben els inventaris de 1677 i 1684, aquest últim segurament realitzat per mn.Joan Prim, vicari en aquell temps).

¹⁴ Inventari datat el 6 de juliol i signat per mn. Joan Miquel, vicari perpetu de Verdú entre 1825 i 1847, va morir el 20 de març de 1848. APV. *Docs...*, t.2 (sig.291), s/p. Era fill de Josep Miquel i Maria Morera de Santa Coloma de Queralt. APV, *Obits, 1812-1863*, (sig.327/1).

¹⁵ APV. *Docs...*, t.3 (sig.292), s/p. Document signat el 30 de març de 1626. Article 21.

¹⁶ APV. *Docs...*, t.4. años 1397-1888, (sig.293), s/p. Document signat el 30 d'agost de 1627. Article 4.

¹⁷ APV. *Docs...*, t.3 (sig.292), doc.10. Signat al Palau Episcopal de Solsona el 20 de desembre de 1633.

¹⁸ APV, *Inventari y Comptes de la Sacristia desde 1555 en avant* (sig.172), s/p.

¹⁹ APV, *Sacristia de 1694 a 1884* (sig.182), s/p. Encara hi ha més notícies que hem inserit al catàleg de les peces que aportem a continuació.

²⁰ Coneixem algunes referències que ens indiquen l'estat d'aquest reliquiari al llarg del temps i la necessitat de reparar-lo, com la visita pastoral de 1589 que diu: "Item manam que adoben la veracreu y facen fer les ales als angels de así a la festa de Sant Joan del mes de juny ab pena de II lliures", APV. *Docs...*, t.4. años 1397-1888, (sig.293), s/p. I la del 1593: "Item provehim que la creueta esta al cap de la Sma. Veracreu sie adobada y tambe que adoben una porteta esta davant del armari del reliquiari de manera que pugue tancar y obrir dins de un mes primer vinent a pena de XX ss.", APV, *Ibid*, doc.31. Per altra notícia de l'any 1776 sabem que pagaren 3 lliures i 15 sous per "adobar la veracreu i dorarla", APV, *Sacristia de 1694 a 1884* (sig.182).

²¹ Ens estem referint al conegut com a venerable fra Pere Marginet, home d'un perfil espiritual molt particular, i com diu el pare Agustí Altisent, amb ombres i llums a la seua vida. Va entrar al monestir de Poblet entre 1384 i 1387. Després d'un temps fora del monestir, per un acte d'apostasia, va tornar penedit demanant perdó a la comunitat, i va viure eremíticament a la cova de la Pena, aconseguint una veritable fama de santedat. Va morir, sembla, el 26 de març de 1435. Vegeu per a més detalls ALTISENT, Agustí: *Història de Poblet*. Abadia de Poblet, 1974, pp.349-356.

²² Una caixa d'argent es va trobar l'any 1965 a l'altar major del monestir de Poblet, quan per motiu de

desplaçament d'aquest altar per separar-lo del retaule major i apropar-lo al cor, es varen treure les relíquies de l'altar. Totes les relíquies estaven dins d'una cavitat d'una columna que sostenia la taula, i dintre d'una bossa i un vas de vidre del segle XIV. ALTISENT, Agustí: "Les relíquies de l'altar major de l'església de Poblet", *Aplec de Treballs*, núm.4, Montblanc, 1982, pp.165-192.

²³ Segurament es tracta d'Isabel de Schönau, mística alemanya nascuda l'any 1129 a la diòcesi de Tréveris. Va ingressar a l'ordre benedictina de Schönau i va morir el 1165. És coneguda sobretot per les seues Revelacions sobre Santa Úrsula i les onze mil verges. RÉAU, Louis: *Iconographie de l'Art Chretien*, t.III, (*Iconographie des sants*), -1:(A-F), París, Presses Universitaires de France, 1958, p.421. Pel que fa al número de les verges, onze mil, sembla que és a causa d' un error de lectura de la inscripció: IX M. V., llegit com "onze mil verges" en lloc de "once martirs verges". Vegeu tambe RÉAU, Louis: *Ibid.*, -3:(P-Z), París, 1959, pp.1296-1301. A l'altar major del monestir també hi havia altres relíquies procedents del monestir de Claravall, com *De pulvere Sancti Bernardi, De Carne Sancti Bernardi et osse i De brachio beati Roberti*. Relíquies, amb la de santa Cerena, que arribaren a Poblet en algun viatge que els monjos pobletans feien a Cîteaux, per assistir al Capítol General que es celebrava anualment. Altres relíquies esmentades, sobretot les de la Verge, Jesús i Maria Magdalena, segurament varen arribar a Poblet procedents de Terra Santa, i que com diu el pare Altisent, podríem anomenar-les "relíquies fantàstiques"; ALTISENT, Agustí, *op.cit.*, 1982, p.187-191.

²⁴ Personatge important de Verdú que a la seua mort, l'any 1432, va deixar part de les seues propietats per a la construcció del retaule major de l'església, obra que en un primer moment fou encarregada a l'escultor Pere Joan (1433) i que finalment va pintar Jaume Ferrer II (1434-1436). Veure PUIG, Isidre: «Los Ferrer, una familia de pintores leridanos vinculados con la Seu Vella de Lleida», en *La Pintura Gòtica dels Ferrer i altres aspectes (in)coneguts al voltant de la Seu Vella de Lleida, s.XIII-XVIII* (ed. a cura de X.Company i I.Puig). Lleida, Amics de la Seu Vella, 1998, p.78-96. En aquesta publicació vàrem atribuir la imatge de la Verge, titular del retaule major, com a obra de l'escultor Pere Joan. Aprofitem l'ocasió per manifestar una major cautela en aquesta atribució, després mantenir de converses sobre aquest tema amb la Dra.Emma Liaño i la Dra.Francesca Español, a qui agraeixo la seua disponibilitat i atenció. Possiblement la mà de Pere Joan es pot entreveure millor en el sòcol de pedra del retaule que encara es conserva a l'altar major, on hi ha practicades dos portes amb arcs conopials que donaven pas a l'antiga sagristia (com a la catedral de Tarragona). El 17 de juny de 1433 apareixen com a testimonis en un document de Verdú el mateix Pere Joan i un altre escultor de Barcelona anomenat Gabriel Rexac, "qui ara fan lo retaulo de Verdú", APV, *Manual Notarial*, 1432-1433. D'aquest últim artista no en sabem res, però seria excessivament aventurat i arriscat atribuir-li la imatge de la Verge titular (conservada *in situ*), que en tal cas hauria pogut realitzar amb motiu de l'anada a Saragossa de Pere Joan, que oferí a Jaume Ferrer II l'execució final de les escenes del retaule, avui al Museu Episcopal de Vic.

²⁵ APV, *Docs...*, t.2, (sig.291), s/p.

²⁶ *Ibid*.

²⁷ De tota manera tenim documentades algunes reparacions a la creu. El 1783 pagaren 9 lliures, 11 sous i 3 diners, per "adobar la creu de plata", APV, *Sacristia de 1694 a 1884* (sig.182). I anteriorment a la visita pastoral de 1591 se'ns diu: "Item provehim que la creu gran sia reparada y adobada dins sis

mesos en pena de vint sous”, APV, Docs..., t.4. (sig.293), s/p. Possiblement en alguna d'aquestes intervencions s'incorporà la magolla nova.

²⁸ Aquests dos personatges varen rebre el 1397 unes relíquies de Poblet, segons el doc.2 d'aquest treball de 1561. A més Guillem Francesc surt al document com a notari (vegeu l'estudi anterior dedicat al reliquiari de Verdú).

²⁹ La primera referència d'aquest argenter és de 1391, quan va ser nomenat jurat del Consell de Cent: Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, *Llibre del Consell*. CC-I-25, f.LXIX vº, CUBELES i BONET, Albert: “Els argenters i el Consell de Cent en el segle XIV”, *L'Artista- Artesà medieval a la Corona d'Aragó* (ed. Joaquin Yarza i Francesc Fité), Actes del Congrés celebrat a Lleida, 14-16 gener de 1998, Lleida, 1999, p.359 i 363. La segona referència de Jaume la trobem al segle XV, concretament el 14 de febrer, què reconeix que deu al mercader Pere de Puig, gendre seu, 26 florins d'or d'Aragó. Atorgant el mateix dia una àpoca per la citada quantitat (Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Joan Ubac, llig.1, man.6, 1426), DALMASES, Nuria de: *Orfebreria Catalana Medieval: Barcelona, 1300-1500 (aproximació a l'estudi)*. *Argenters i documents*. vol.II. Barcelona, IEC, 1992, p.99.

³⁰ Es conserven pocs manuals d'aquest notari a l'Arxiu de Protocols de Barcelona, i cap coincideix amb les dates de la construcció de la creu de Verdú.

³¹ Ramon Boleda ha relacionat aquest calze amb l'abat de Poblet Vicenç Ferrer, però l'absència del bàcul abacial ens fa pensar en un altre personatge de cognom Ferrer.

³² 1421, 18 maig - Verdú. APV. *Manual Notarial*. s/f. (sig.24/2).

³³ No hem trobat a l'arxiu parroquial cap document d'aquest retaule, però mn. Ramon Berenguer, a finals del segle XIX o principis del XX, possiblement trobà el contracte o capitulació de la pintura del retaule de la Mare de Déu del Roser, datat el sis de setembre de 1574. El pintor Ramon Puig, ciutadà de Barcelona, es compromet a pintar i daurar el retaule, les figures i la talla del Roser pel preu de 55 lliures. AHCC. Fons Dalmases, *Libro de Noticias*. 15 septiembre 1889 - 1907. s/f. O bé va trobar aquesta referència en una llista o índex dels contractes i capitulacions de finals del segle XVI, que es conserva en un volum isolat i enquadernat per ell a l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega, procedent de la parroquial de Verdú, i que diu: “*Ítem als sis de setembre (1574) es la capitulació de pintar lo retaule de nostra Senyora del Roser per en Barthomeu Ribera, Pere Prim, Francesch Esquer y Ramon Amello jurats, mº Benet Martí, prevere, y en Jaume Alexandre, sabater, capitans de la confraria y en Juan Gremio farrer capità de sant Sebastia y sant Roch de una y mº Ramon Puig pintor ciutadà de Barcelona de la part altra per sinquanta y sinch lliures dich 55 ll*”. No es conserva a l'arxiu parroquial de Verdú el manual notarial on deuria estar l'esmentat contracte.

³⁴ RÉAU, Louis: *Iconographie de l'Art Chretien*, t.II, (*Iconographie de la Bible*), -2:(*Nouveau Testament*), París, Presses Universitaires de France, 1957. [Traducció al castellano por Ediciones del Serbal, 1996. col. dir. por Joan Sureda i Pons].

³⁵ MADURELL i MARIMON, Josep Maria: “Orfebreria antiga a les comarques lleidatanes (1401-1702). Notes per a la història”, *Ilerda*. Lleida, IEI, Diputació de Lleida, núm.XXXIV, 1973, pp.63-97.

³⁶ DALMASES, Nuria de; Giralt-Miracle, Daniel: *Argenters i joiers de Catalunya*, Barcelona, ed.Destino, 1985, p.136.

³⁷ A l'inventari de 1632 consta el preu d'aquest canelobres, 170 lliures i 3 sous; per altra banda conservem un document, el núm.9, que especifica que l'argenter va rebre 190 lliures, 2 sous i 8 diners pels canelobres esmentats i una bacina, per tant hem de suposar que la citada bacina costà gairebé 20 lliures.

³⁸ Com és lògic, al llarg del temps aquestes peces d'orfebreria s'han netejat i en ocasions reparat. Entre 1678 i 1679 es pagaren a l'argenter de Tàrrrega, segurament Francesc Porta, “*onse lliures y sis sous per limpijar tots los sis candelers de plata, anyadir plata fent mes alts del que eren los dos brocals o colls dels dos candelers mitjans, y compondres los dos mes petits*”, APV, *Inventari y Compte de la Sacristia...*, (sig.172), s/f.

³⁹ APV, *Documentos Varios*, t.3 (reg.292), doc.84.

⁴⁰ D'aquestes set patenes d'argent sobredaurades, dos són el·líptiques (21'5 x 15'5 cm) i cinc circulars (diàmetres: 13'2, 15'8, 15'3, 15'1 i 16'1 cm), totes separades dels seus respectius calzes, per aquest fet no hem catalogat i identificat els calzes amb les seues patenes, aprofitant la present nota per donar a conèixer les dades tècniques de les set conservades.

⁴¹ AHCC, Fons Dalmases. *Llibre de Beneficis*, 1646, s/f. “*Ítem a Thomas Mensa, argenter, com ha curador dels fills de Borthomeu Pomes qº, per 2 quarteres de blat devie dit Duran a dit Pomes, avaluat a 3 ll, per quartera val sis lliures, està pagat, àpoca dit Ferrer notari als 4 de novembre 1654*”.

⁴² LLOBET i PORTELLA, Josep M.: *Art cerverí del segle XVI*. Lleida, 1990, p.44, 103, 105 i 122.

⁴³ APV, *Registre de la reverent Comunitat de preveres de Verdú de 1769*, (sig.265/1), s/f.

⁴⁴ APV, Docs..., t.2 (sig.291), s/f.

⁴⁵ El 10 de setembre de 1634 Marc Colom apareix com a prevere beneficiat de l'església de Verdú, segons l'acta davant notari de l'entrega de la relíquia de sant Hipòlit per aquesta parròquia, acte que es va dur a terme al monestir de Santa Maria de Natzaret de Barcelona. Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega. *Documentos Varios*, volum isolat, s/p.

⁴⁶ APV, Docs..., t.2 (sig.291), s/f.

⁴⁷ *Ibid*, doc.121.

⁴⁸ APV, *Sacristia de 1694 a 1884* (sig.182), s/p.

⁴⁹ *Ibid*.

⁵⁰ APV. Docs..., t.2 (sig.291), s/p.

⁵¹ En el document consta clarament l'any 1595 (MDLXXXV), encara que sembla una errada del notari perquè el volum continua amb el mes de gener de 1595, cosa que vol dir que la primera data deu de tractar-se de 1594. Així mateix els espais entre corxets indiquen l'estat deficient del document o la seva desaparició pels xilòfags, que impossibilita evidentment la seua lectura.

⁵² En aquest cas el marc d'argent surt aproximadament a 2 lliures, 9 sous i 10 diners, mentre que l'any següent el marc costa 6 lliures i 6 sous. No sabem si la diferència es deguda a un augment considerable de l'argent o a la lectura fragmentària del document atès el seu estat de conservació deficient, com hem reiterat.

* Agraeixo a la Sra. Núria de Dalmases la seva amabilitat i disponibilitat sempre que li he sol·licitat ajuda i consell per aquest tema, així com les seves crítiques constructives, precisions i suggeriments al respecte.